

Хто зьменіць Лукашэнку

Рэйтынг «НН».

старонка 3

Археалагічная сэнсацыя ў Воршы

Каменныя падмуркі на замкавых гарадах.

старонка 5

Кастэтам я ня біўся ніколі

Гутарка з Уладзімерам Арловым.

старонкі 12–13

Тэма нумару: Чаму вучаць у школе

старонка 7

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЁНКА

Гульні, у якія гуляе гісторыя

Бягучы тыдзень багаты на палітычныя інтрыгі. Крэмль узмацняе псыхалагічны ціск на Лукашэнку. Калі Грызлоў падлятаў да Менску, лідэры БНФ ехалі ў Маскву. (Падрабязней пра гэта **на старонцы 3.**)

Лукашэнка ж узмацняе псыхалагічны ціск на Крэмль. Дайшло да таго, што палюхае Расею гульнямі з апазыцыйнай вакол пасады прэм'ер-міністра і новых выбараў у палату прадстаўнікоў. Гульні Масквы і лукашэнкаўцаў з апазыцыйнай падказваюць, што валютнае аб'яднаньне адкладзенае на сьвятога Ніколі.

Пяціпартыйная апазыцыя ўключылася ў гульні, зрагаваўшы на рухі лукашэнкаўцаў прапановай «Круглага стала» ўладаў і апазыцыі ў верасні, з мэтай дэмакратызацыі выбарчага заканадаўства. «Мы спадзяёмся на палітычную волю і розум кіраўніцтва дзяржавы», — сваёй заявай у сераду адзін з лідэраў адзінай апазыцыі Сяргей Калякін фактычна працягнуў уладам руку.

Малаімаверна, каб «дэмакратычнае пяцёрка» спакусілася прынадамі чужых гульняў. Зьменаў у палітычным раскладзе немагчыма дасягнуць у адзін крок, што да іх вядзе толькі пасьлядоўнасьць крокаў. Між тым сыстэма застыла на «зважай».

Ніводнае сутнаснае кадравае або ідэалагічнае перамены. Два гады таму зьявіліся прыкметы ваганьняў, рэвізіі курсу. За гэты час сытуацыя дэградвала, адбыліся брыдоты зь Ліцэем, моваю, незалежнымі газэтамі. Ідэалёгія і рыторыка лукашэнкаўцаў паступова зноў сталі разьлічаныя на прастору, большую за Беларусь. Нібы беларуская ўлада ўсё яшчэ чакаюць выхаду на расейскае (і данбаскае, і прыднястроўскае, і абхаскае, і прочая і прочая савецкае...) поле ды толькі цягнуць час да гэтай супергульні, сьвістком да пачатку якой стане чарговы палітычны крызіс у Расеі. Усё гэта страшэнна цікавіць пэўную вузкую групоўку. Але да нацыянальных інтарэсаў гэта ня мае ніякага дачынення.

* * *

Грамадзтва рыхтуецца да першага верасня. Тэмаю нумару «НН» стала школа (старонка 7). Сапраўднымі героямі гэтага верасня будуць, безумоўна, ліцэісты, іхнія бацькі і настаўнікі.

Калі я школьнікам упершыню трапіў у сталіцу, найбольшым уражаньнем для мяне стала не мэтро і ня цырк, а надпіс сіняй алейнай фарбай на каменным плоце ў Верхнім горадзе пад камяніцай контраразьведкі КДБ (тады пра гаспадара будынку ніхто ня ведаў, шыльда зьявілася ў постсавецкі час). Там было напісана: «Жыві і памятай».

Нешта падобнае я перажыў у гэтую нядзелю, калі на сьцяне аднаго з дамоў ля Міністэрства замежных справаў убачыў надпіс: «Гісторыя ня скончылася. Ліцэісты».

У Рэдакцыю тэлефануюць бацькі і пытаюцца, ці выстаіць ліцэй. Думаю, выстаіць.

Мікола Бугай

І верасня адбудзецца ўрачыстая лінейка і Дзень ведаў у нацыянальным дзяржаўным гуманітарным ліцэі імя Якуба Коласа (вул.Кірава, 21). Мерапрыемствы пачынаюцца а 10 гадзіне.

АНДРЭЙ ЛІНКЕВІЧ

На новай ратушы стары герб

27 жніўня на навіткай менскай ратушы, пастаўленай цягам гэтага году, усталявалі выяву старасьвецкага гербу места — Панны Марыі з анёламі. У пахмурным імжыстым паветры далёка разьлягаліся дзелавітыя расейскія мацюкі. Каляровы герб, ашчадна ўгорнуты ў цяляфан, узялі ў гару проста пад'ёмным кранам. Рабочыя, у даволі чыстых фірмовых спэцоўках, пазуючы перад фатакамерамі, беражліва перадалі яго з рук на рукі да ратушовае вежы.

Выглядае, што старшыня Менгарвыканкаму Паўлаў ды старшыня Менскага савету Папкоўскі вырашылі неадкладна фарсіраваць выкананьне сваіх абяцанак. Менавіта яны летась 13 верасня паклалі пад закладны камень новае ратушы капсулу зь лістом да нашчадкаў. Паводле розных зьвестак, фасад гэтага будынку мае быць прэзэнтаваны ці то 1-га, ці то 13 верасня, роўна праз год ад пачатку будоўлі. А таму ані халодны жнівеньскі дождж, ані апошнія дзянькі летніх вакацыяў тут не перашкода.

Працяг на старонцы 13.

Камо грядеши, уладыка?

31 ліпеня Ўладзімер Пуцін узнагародзіў мітрапаліта Філарэта ордэнам «За заслуги перад Айчынай» IV ступені. Мітрапаліт падзякаваў прэзыдэнту Расеі «за высокую ўвагу» і вымавіў загадкавую фразу: «Служу Айчыне і саюзнай дзяржаве Расеі і Беларусі!» — «Я хачу вам выказаць шчырую ўдзячнасьць за вашае служэньне і Богу», — дадаў Пуцін. Выглядала гэта досыць камічна. На гэтым эпізодзе сароўскіх урачыстасьцяў спынілі ўвагу расейскія тэлеканалы. Паводле зьвестак «НН», расейскія ўлады разглядаюць мітрапаліта Менскага і Слуцкага як магчымага наступніка патрыярха Аляксея. Кожнае абвастрэньне хваробаў Ягонага Сьвяцейшаства выклікае новую хвалю чутак пра барацьбу за царкоўную ўладу. **Старонка 6.**

О, спорт, ты — нацыя!

Старонка 16.

Палякі зрабілі што змаглі

Пагадненне пра ўзаемныя паездкі грамадзянаў падпісанае з Варшавы. Польская дыпламатыя зрабіла візавы рэжым для беларусаў максымальна мяккім. Згодна з ім, аднаразовая віза ў Польшчу з 1 кастрычніка будзе каштаваць 10 эўра, шматразовая — 50 эўра. Тыз, каму няма 16 ці больш за 65 гадоў, маюць права на бясплатную візу. Як і асобы, што наведваюць краіны па лініі культурнага, адукацыйнага, спартовага, навуковага, міжуніверсітэцкага абмену, а таксама інваліды і грамадзяне, што едуць наведваць магілы родных. Ня трэ будзе польскай візы й тым, хто едзе праз Польшчу транзытам у дзяржавы Шэнгенскага пагаднення, Чэхію, Славакчыну і мае візы тых краінаў. Той, хто едзе ў Польшчу ў госьці да блізкіх сваякоў, плаціць 5 эўра замест 10. Найхутчэй, з часам візавы рэжым стане менш спрыяльным і будзе скасаваны толькі пры далучэнні Беларусі да Эўразьвязу.

Мікола Бугай

ТБМ — за клясычны правапіс

26 жніўня 1933 г. у савецкай Беларусі адбылася рэформа правапісу, мэтай якой была няспынная русіфікацыя і наступовае знішчэнне беларускай мовы. Перад гэтым былі арыштаваныя, забітыя альбо кінутыя ў сталінскі ГУЛАГ тысячы беларускіх навукоўцаў, пісьменьнікаў, выкладчыкаў ВНУ і настаўнікаў, актыўных носьбітаў і стваральнікаў жывой беларускай мовы. Аднак наша мова не загінула і на ёй у другой палове ХХ ст. былі створаны шэдэўры прыгожага пісьменства эўрапейскага ўзроўню. Актыўна захоўвала жывую беларускую мову ў яе клясычным варыянце і беларуская дыяспара.

ТБМ выступала і выступае за вяртанне асноваў клясычнага правапісу, удасканаленага ў адпаведнасці з рэаліямі ХХІ ст. Мы заклікаем беларускіх мовазнаўцаў паскорыць працу над выданнем адпаведных падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў. Надыйдзе час, калі клясычны правапіс сучаснага ўзору прыйдзе ў кожную клясу, кожную студэнцкую аўдыторыю, у кожны беларускі дом.

Сакратарыят ТБМ

Зьніклі 600 тысячаў выбарцаў

Цэнтравыбаркаму няўзнак

Менавіта на столькі паманела паўналетніх жыхароў краіны ў выбарчых спісах сёлетніх мясцовых выбараў проці прэзідэнцкіх-2001. Гэта адкрыў Незалежны інстытут сацыяльна-эканамічных і палітычных даследаванняў. У Цэнтравыбаркаме ва ўсім вінаваціць мясцовую ўладу.

Паводле звестак Міністэрства статыстыкі, у лютым 1999 г. у нашай краіне жыло 7.593.100 чалавек ва ўзросце 18 гадоў і старэйшых, а ў спісах для галасавання на прэзідэнцкіх выбарах 2001 г. было ўключана толькі 7.356.343 чалавекі. На 1 студзеня 2003 г. у Беларусі

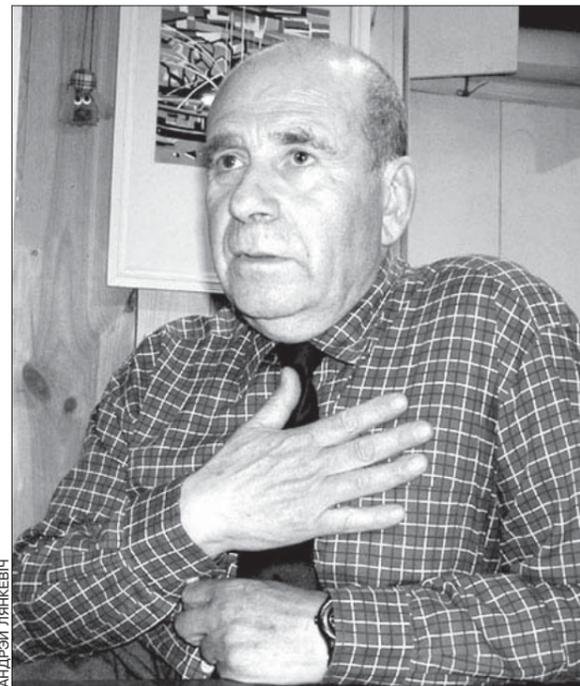
было 7.727.110 паўналетніх, а колькасць выбаршчыкаў на сёлетніх выбарах у мясцовыя саветы складала толькі 7.044.500 (без 60 тыс. грамадзянаў Расеі, якія мелі права галасаваць). Ад розніцы паміж гэтымі лічбамі прадстаўнікі НІСЭПД аднялі яшчэ 82 тыс. чалавек — прыблізна столькі грамадзянаў нашай краіны пазбаўленыя права галасаваць. І ўсё ж атрымліваецца, што каля 600 тыс. выбаршчыкаў «знікаюць» з спісаў Цэнтравыбаркаму.

Сакратар ЦВК Мікалай Лазовік згаданай публікацыі «яшчэ ня бачыў» — ён толькі выйшаў на працу пасля ад-

пачынку. Але выказацца на конт «знікнення выбаршчыкаў» пагадзіўся. «Што Цэнтральная выбарчая камісія зверху можа ўбачыць у цэлым па рэспубліцы? — разважае ён. — Нічога. Ніякіх адносін да спісаў мы ня маем. Цэнтравыбаркам дзейнічае ў адпаведнасці з заканадаўствам, і спісы складаюцца ня намі, а адміністрацыямі раёнаў, райвыканкамамі. Пасля спісы выбаршчыкаў падаюцца ва ўчастковыя камісіі. Гэтым установам, якія знаходзяцца па месцы жыхарства людзей, прасцей правярць іх правільнасць».

Алег Тачоны

Леанід Левін: «Са мной абышліся па-бандыцку»

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

У мінулым нумары «НН» быў змешчаны ліст менчука Вольфа Рубінчыка «Брудныя правакацыі з выкарыстаннем Левіна». У «НН» патэлефанаваў сам Леанід Левін і паведаміў наступнае:

— Да нядаўняга часу я і не падзраваў пра існаванне такой газеты — «Обозреватель». Калі яе малады карэспандэнт прапанаваў зрабіць інтэрвію пра габрэйскую дыяспору, я пагадзіўся. Падчас размовы ў іх узнікла пытанне: «Ці ёсць у Беларусі антысэмітызм?» Я патлумачыў, што дзяржаўнага антысэмітызму ў нас цапер няма. Але ёсць антысэмітызм асабісты. У тым ліку і сярод людзей з урадавых колаў. І я назваў Касцяна і Скобелева. Пра Навасяда наагул не было ніякай гаворкі, а Фралова я згадаў, калі зайшла размова пра адкрыццё ў Старых Дарогах мэмарыяльнага знаку Васілю Быкаву, дзе ён прысутнічаў. Я добра ведаю і Фралова, і Навасяда. І ў мяне язык не павярнуўся б сказаць, што яны — антысэміты.

Я быў у шоку, калі пабачыў газету з інтэрвію. У мае вусны ўклалі словы, якіх я не гаварыў і ня мог сказаць! У рэдакцыі гэтай газеты адмовіліся даць для праслухоўвання запіс нашай размовы, як і друкаваць абвэржэнне. Парадзілі звяртацца ў суд. Са мной абышліся па-бандыцку. За сваё доўгае жыццё я ніколі не трапляў у такую сітуацыю. Гэта сапраўдны чорны піяр.

ПРАЦЯГ ТЭМЫ

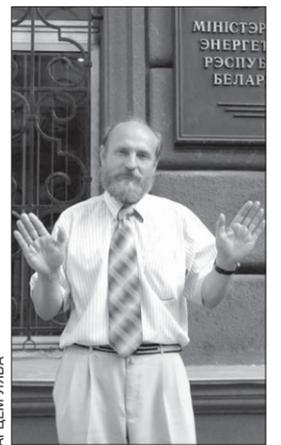
Атака на Беларусь, не на Лукашэнку

Матэрыялы «Прадстаўнік ураду пра адносіны з «Газпромам» («НН» ад 8 жніўня) газета дала недакладны загаловак. Я не зьяўляюся прадстаўніком ураду, таму што мне такія паўнамоцтвы ня дадзеныя, і змешчаныя ў артыкуле выказванні — мае асабістае меркаванне. Я вельмі крытычна стаўлюся да ўраду, але ў дадзеным выпадку трэба прызнаць, што Міністэрствам энэргетыкі і ўрадам (не забудзем і ролі А.Лукашэнкі ў гэтым працэсе) праца па падрыхтоўцы схемаў акцыянавання «Белтрансгазу» была праведзеная на высокім узроўні. Другая справа — навошта ўвогуле было абяцаць стварыць сумеснае прадпрыемства з «Газпромам»?

Наш урад можна параўнаць з пажарнай камандай. Паток паставаў і даручэнняў пры ўрадзе Г.Навіцкага набыў ня бачаныя раней маштабы, кантроль за іх выкананнем стаў усёахопным. Урад амаль ня мае самастойнасці. З другога боку, калі б урад Навіцкага далі больш самастойнасці, наколькі больш дроў было б наламана!

Вось некаторыя прыклады рашэнняў, прынятых па ініцыятыве ўраду. Каб пацвердзіць тэзіс, што ў Беларусі хапае ўнутраных інвестыцый для развіцця эканомікі, урад давёў заданні на 2003 г. па росце інвестыцый на 18%. Аднак ажыўленне інвестыцыйнай актыўнасці не назіраецца. Інвестыцыйны патэнцыял зьядаецца інфляцыяй. Асноўная складовая частка інфляцыі — пэрыядычнае падвышэнне Расеяй кошту энэргарэсурсаў. У такіх умовах патрабаванне павялічыць інвестыцыі звышнапружае эканоміку і ставіць прадпрыемствы перад выбарам: аплачваць штодзённыя патрэбы ці купляць абсталяванне і аплачваць падрадныя работы. Дзякуй Богу, эканамічная мэтазгоднасць перамагае ўрадавыя прыдумкі.

Яшчэ адзін прыклад вырашэння надзённай праблемы. Для прыцягнення замежных інвестыцый у эканоміку ўрад прымае праграму дзеянняў, у якой гэтае заданне даводзіць міністэрствам. Дагэтуль лічылася, што прыцягнуць замежныя інвестыцыі — задача ў першую чаргу прэзідэнта і ўраду. Яны мусяць стварыць умовы

АПЛЕМ ЛЯВА

для інвестараў, якіх пакуль няма. Але, папера ўсё сьцверпіць!

Дзеянні ўрадаў за апошнія 12 гадоў можна характарызаваць як «хроніку страчанага часу». Апошнія восем гадоў прадпрыемствы працавалі, адбыўся рост вытворчасці, раслі, хоць і павольней, даходы насельніцтва, але якасных пераўтварэнняў у эканоміцы не адбылася. І з першымі павышэннямі цэнаў на энэрганосьбіты пачалася цяжкасць.

Сытуацыя з акцыянаваннем «Белтрансгазу» паказвае яшчэ адну спробу Расеі ўсталяваць абсалютны кантроль над Беларусіяй і яе эканоміяй. Трэба бачыць, што з лета 2002 году па камандзе прэзідэнта Расеі У.Пуціна пачалася атака на незалежнасць Беларусі. Гэта вельмі небяспечна, калі такія каманды ідуць ад прэзідэнта Расеі. Многія палітыкі могуць сказаць (і кажучы), што гэта атака на А.Лукашэнку. Я з гэтым ня згодны. Патрабаванні ці стаць расейскай губэрняй, ці ўвесці расейскую валюту, ці аддаць танна (лепш задарма) «Белтрансгаз», іншыя прадпрыемствы — гэта атака ня столькі на А.Лукашэнку, колькі на незалежнасць Беларусі. Апазыцыйным дэмакратычным сілам трэба выбіраць, што галоўнае.

Людзей падмануць можна, а эканоміку — не. Сёння нашыя прадпрыемствы чакаюць замежных капіталаў, без якіх пэрспектывы не існуе. Замежныя капіталы таксама чакаюць стварэння ўмоваў, палітычных і эканамічных. Мяркую, што надышоў час для практычнага абмеркавання і задавальнення ўзаемных інтарэсаў.

Валянцін Мацкевіч, намеснік начальніка ўпраўлення інвестыцыяў Міністэрства энэргетыкі

ДЗЕ ВАРТА БЫЦЬ

У ЦУМе — строі з «Пагоняй»

У менскім ЦУМе ў адзеле «Канфіскацый» прадаюцца блакітныя форменныя строі. На залатых гузіках — «Пагоня». Каштуюць каля 20 тыс. руб. Запрашаем аматараў.

ВК

Алімпійская вёска

Увесь беларускі народ масава й арганізавана займаецца фізкультурай раз на год. У жніўні. Урбанізаваныя пакаленні мяняюць горад на гарод: прыяжджаюць да бацькоў, каб разам капаць бульбу, разбіраць усё тое, што нарасла, ды развозіць па кватэрах на зіму.

Вёска ўвадначасьсе робіцца алімпійскай. Тут табе і цяжкая атлетыка, і сямібор'е, і спартовая гімнастыка. Неяк усё трапна супадае: у краіне ідзе сацспарборніцтва на камбайнах, кваліфікацыйныя раўнды на ўзроўні раёнаў і вобласцяў. І тут жа БТ паказвае чэмпіянат сьвету па лёгкай атлетыцы ў Парыжы ды веславаны ў Міляне, гімнастыку з Анагайму, клубны Кубак УЭФА, таварыскі матч «Беларусь—Іран» і

нават адмысловы фільм «Спартовая дзяржава» (на дзень народзінаў Аляксандра Рыгоравіча).

Хоч ня хоч, а пачынаеш згадваць, што краінай кіруе Старшыня Нацыянальнага алімпійскага камітэту. А МУС узначальвае кіраўнік фэдэрацыі хакею, Раду Бясьпекі — галоўны футбаліст, а прэзідэнцкай Адміністрацыі па сумяшчальніцтве займаецца гнуткі й дыпламатычны куратар зборнай краіны па гімнастыцы.

Эўрыка, як казалі б у Атэнах! Вось яна, дзяржаўная ідэалогія! Вось ён, лезунг усіх часоў і народаў для працоўных масаў: «Вышэй! Хутчэй! Мацней!» Дашэ эканцаць цэнтэраў з гектара ды колькідзясят літраў з кожнае Мілкі!

Уключаецца ўся рэспубліка. Міліцыя за дзесць хвілінаў на месцы злачынства! Злачынцы: скраў, выпіў — у турму! Школа: былі пяцёркі — зробім дзясяткі!..

Уся Беларусь як адна алімпійская вёска. Геніяльная формула — тут табе і хлеб, і відовішча.

Праўда, ёсць няпэўнае адчуванне, што гэтыя алімпійскія гульні мы ўжо дзесць бачылі. Здаецца, быў ужо і абсалютны чэмпіён Стаханаў, і ВДНГ, і «Алімпія» з «Трыюфам волі»... Толькі блага скончылася.

Павал Севярынец

Зьмены будуць

Масква адкрыла БНФ

Беларускі сьпіс удзельнікаў «круглага стала» «Унутрыпалітычная сытуацыя ў Расеі й Беларусі. Разьвіцьцё расейска-беларускіх адносінаў на шляху збліжэньня з Эўропай», арганізаванага Радай па замежнай і абароннай палітыцы (РЗАП) Расеі, красамойны: Аляксандар Дабравольскі, Юры Хадзька, Вінцук Вячорка, Пятро Садоўскі, Галіна Сямдзянава, Вацлаў Арэшка, Лёанід Заіка, Валер Карбалевіч, Павел Данэйка, Валянцін Голубеў і Яраслаў Раманчук. Беларускія партыі самі вызначалі, каго выправіць у Маскву.

З расейскага боку прысутнічалі кіраўнік РЗАП палітоляг Сяргей Караганаў, прэзыдэнт фонду «Палітыка» Вячаслаў Ніканаў, дырэктар Расейскага інстытуту стратэгічных дасьледаваньняў Яўген

Рада па замежнай і абароннай палітыцы Расеі дзейнічае зь лютага 1992 г. Туды ўваходзяць чыноўнікі, генэралы сілавых ведамстваў і спэцслужбаў, бізнэсоўцы, палітолягі ды эканамісты. Кіраўнік РЗАП Сяргей Караганаў — з 2001 дарадца намесьніка кіраўніка адміністрацыі Пуціна па замежнай палітыцы.

Крэмль узмацняе псыхалёгічны ціск на Лукашэнку. Упершыню ў гісторыі адбыліся кансультацыі ўплываворчых асяродкаў Расеі зь беларускімі правымі партыямі. Умоваю ўдзелу было нецываваньне зьместу размоваў.

Кажокін, каардынатар міжфракцыйнага дэпутатскага аб'яднаньня Дзярждумы «Эўрапейскі клуб» Уладзімер Копцеў-Дворнікаў, сябар праўленьня «Ітэры» Вячаслаў Назараў, супрацоўнік рэфэрэнтуры прэзыдэнта Расеі Станіслаў Ісмагілаў, кіраўнік аддзелу аналітычнай дырэкцыі расейскага «Першага каналу» ды інш.

Нягледзячы на пачатковую напружанасьць з абодвух бакоў, размова, са словаў аднаго з удзельнікаў, была «тактоўная». Прадстаўнікі БНФ увогуле ўпершыню ў гісторыі сустракаліся з расейс-

кай палітычнай элітай. Тэмы размовы: магчымы рэфэрэндум аб працягу паўнамоцтваў Лукашэнкі, праблемы прыватызацыі, саюзных дамоваў, увядзеньня ў Беларусі расейскага рубля, эўрапейскія перспэктывы Расеі й Беларусі.

Пазыцыя прадстаўнікоў Беларусі была адназначная ў пытаньнях незалежнасьці краіны і ў тым, што «саюзныя пагадненьні ня маюць пад сабой легітымнай базы», адзначыў В.Вячорка. Больш падрабязна выказаньня за круглым сталом думкі бакі дамовіліся не цываваць.

Паводле словаў Вацлава Арэшкі, адказнага ў БНФ за PR-кампанію, факт сустрэчы — гэта «прачыў абодвух бакоў ва ўспрыманьні адзін аднаго. Расейская эліта пабачыла ў беларускіх палі-

тыках нацыянальнага кірунку сілу, якая будзе ўплываць на сытуацыю ў краіне пасля зьменаў. А тое, што зьмены будуць, расейскімі палітыкамі ня ставіцца пад сумнеў».

Праведзеную сустрэчу можна разглядаць як «псыхалёгічны ціск» расейцаў на Лукашэнку. На думку палітоляга Валера Карбалевіча, «Крэмль спрабуе шукаць у Беларусі альтэрнатыўныя палітычныя сілы і ня хоча складаць усе яйкі ў адзін кошык. Гэта, магчыма, і спосаб ціску на Лукашэнку, каб атрымаць ад яго саступкі ў пытаньнях з расейскім рублём і прыватызацыяй «Белтрансгазу».

У такім разе гэта таксама прызнаньне абмежаванасьці магчымасьцяў Масквы ўплываць на Лукашэнку. Масква перастае рабіць выгляд, нібы «беларускае пытаньне» можна вырашыць па-мураўёўску. Дэмакратычная ж апазыцыя перастае дзейнічаць так, нібы Масква ніяк не ўплывае на беларускі палітычны працэс.

АЛШ, МБ

А Ц Э Н К А

Апазыцыя абыграла Лукашэнку на расейскім полі

Старшыня Моладзевага хрысьціянска-сацыяльнага зьвязу Кірыл Ігнацік ня змог даць паказаньні на судзе і ўбачыць закрыцьцё сваёй арганізацыі, бо знаходзіцца цяпер у Расеі. Былая карэспандэнтка «БДГ» Кацярына Ткачэнка не змагла перажыць разам з калегамі закрыцьцё газэты, бо таксама сядзіць у Расеі. Беларускі дэсант з амаль трыццаці чалавек — сяброў АГП, на чале з намесьнікам кіраўніка партыі Сяргеем Альферам, дапамагае Саюзу правых сілаў весці выбарчую кампанію ў розных рэгіёнах Расеі — ва Ўладзіастоку, Краснаарску, Пярмі, Іжэўску, Пётразавадску, Валгаградзе, Кемераве, Удмурціі, Карэліі, Іркуцку, Саратаўскай і Маскоўскай абласьцях. Для беларускіх лібэраляў, у сваю чаргу, гэта магчымасьць прагнаць людзей праз сур'ёзную выбарчую кампанію, дзе рэальна лічаць галасы, каб актывісты паверылі, што тыя тэхналогіі, якія яны вывучалі па падручніках, — дзейнічаюць.

Палітэхнолягі з АГП карыстаюцца попытам у суседніх краінах. СПС жа як партыя, якая не разлічвае на рэсурс Крэмля і СМІ, робіць стаўку на кампанію «ад дзв'ярэй да дзв'ярэй». А тут беларусы — найлепшыя спецыялісты.

Вераніка Дзядок

Хто пасьяля яго?

Нядаўна маскоўская «Независимая газета» надрукавала сьпісы магчымых пераемнікаў прэзыдэнтаў у краінах СНД. Не абмінула яна і Беларусі, назваўшы імавернымі пераемнікамі Лукашэнкі выключна людзей улады: былога прэм'ера Генадзя Навіцкага, Аляксандра Вайтовіча (тады ён яшчэ быў пры пасадзе), Віктара Шэймана і Сяргея Сідорскага. Карацей, выключна людзей улады.

Апазыцыйных палітыкаў «НГ» не разглядае, бо нібыта «апазыцыя не зацікаўленая ў перамозе». Тэза спрэчная. Але вось на мінулым тыдні ў Маскву быў праведзены «круглы стол», прысьвечаны беларуска-расейскім стасункам і арганізаваны Радай па замежнай і абароннай палітыцы пры прэзыдэнту Расеі, і на яго запрасілі ўжо апазыцыйных палітыкаў. Яшчэ трохі, і ў Маскву пачнуць запрашаць патэнцыйных кандыдатаў у прэзыдэнты ад апазыцыі. А каго?

Такіх кандыдатаў можна падзяліць на некалькі групаў: тых, хто хоча стаць прэзыдэнтам; тых, хто можа стаць прэзыдэнтам; тых, хто мог бы стаць добрым прэзыдэнтам, але пакуль ня мае шанцаў.

Кваліфікаваным прэзыдэнтам быў бы **Анатоль Лябедзька**, лідэр Аб'яднанай грамадзянскай партыі. Добры аратар і арганізатар, мае багаты парламэнцкі досвед і ведае парадкі лукашэнкаўцаў зь сярэдзіны. Лічыцца празаходнім, але не цураецца кантактаў з расейскімі палітыкамі. Умее зьбіраць вакол сябе моцную і кваліфікаваную каманду, не баіцца акружаць сябе роўнымі сабе па сіле палітыкамі.

Энэргічным і здольным да кампрамісаў прэзыдэнтам быў бы **Сяргей Калякін**, лідэр Партыі

камуністаў. Яму 51 год, ён інжынер паводле адукацыі, шмат адпрацаваў у дзяржаўным кіраваньні. Калякін здолеў зрабіць з ПКБ сучасную эўрапейскую левую партыю. Ён умее трымаць слова, працаваць у камандзе і знаходзіць пункты яднаньня нават з ідэалёгічнымі апанэнтамі. Ягоная партыя не дапускае рэабілітацыі Сталіна, ня церпіць прываў антысэмітызму і славянскага шавінізму. Незалежнасьць Беларусі ўспрымае як дадзенасьць. Але ці падтрымаюць выбаршчыкі кандыдата-камуніста? У 2001 г. камандзе Калякіна не ўдалося сабраць патрэбнай колькасці подпісаў.

Многія цэнтральнаэўрапейскія краіны ўзначальвалі лідэры кішталту прафэсара **Юр'я Хадзькі**, маральнага аўтарытэта і

памяркоўнага палітыка. Праўда, мы яшчэ ня сталі цэнтральнаэўрапейскай краінай. Але рухаемся ў той бок.

Працяг на старонцы 4.

Адным паэтам меней у Адміністрацыі прэзыдэнта

Перавод Івана Карэнды на новае месца працы можа быць зьвязаны зь недаверам кіраўніцтва краіны да наяўных каналаў інфармацыі з Расеі.

Зь мінулай пятніцы паэт Іван Карэнда больш не зьяўляецца начальнікам галоўнага ідэалёгічнага ўпраўленьня Адміністрацыі прэзыдэнта. Ён будзе займацца пытаньнямі інфармацыйнага забесьпячэньня ў амбасадзе Беларусі ў Маскве. Незадавальненьня працай Карэнды прэзыдэнт не агучыў, адстаўка здарылася, так бы мовіць, у рабочым парадку.

Каго прызначыць замест Карэнды? Называюцца імёны ягонага намесьніка — начальніка ўпраўленьня па каардынацыі ідэалёгічнай работы Адміністрацыі Вале-

ра Міхеева ды славянафіла Эдуарда Скобелева. Існуе таксама думка, што пасада будзе ўвогуле скасаваная, а функцыі каардынатора ідэалёгічнай працы цалкам прыойдуць да Праляскоўскага. Каб не было залішняга хістаньня.

Аднак у прызначэньня можа быць і іншы падтэкст. Пасольства ў Расеі — больш чым проста пасольства, а ягонае інфармацыйнае забесьпячэньне — гэта ня тое самае, што дзесьці ў Парыжы. Як мяркуюць нашы крыніцы ў Адміністрацыі прэзыдэнта, Аляксандар Лукашэнка не да канца давярае наяўным крыніцам інфармацыі ў Расеі. Прызначэньне Карэнды мае таксама стаць дадатковай страхоўкай ад чыёйсьці магчымай «здрады» на карысьць Расеі.

Сам І.Карэнда ад камэнтароў катэгорычна адмаўляецца.

ЗД

ЭКАНАМІЧНАЯ ХРОНІКА

Ёсць шанцы, што гульня працягваецца

Працоўная група на чале з старшынём Нацбанку Пятром Пракаповічам і расейскім віцэ-прэм'ерам Аляксеем Кудрыным парафавала праект угоды аб пераводзе Беларусі на расейскі рубель. Зараз дакумент мусяць зацвердзіць урады. Аднак тэрмінаў рэалізацыі пагаднення пакуль няма, а тон заяваў А.Лукашэнкі вымушае думаць, што рашэнне беларускім бокам не прынятае. На думку незалежных экспертаў, вынікам пагаднення, на якім настойвае расейскі бок, стане дэстабілізацыя фінансавай сыстэмы Беларусі аж да магчымага дэфолту.

Канфлікт на Барысаўскай швейнай

Назиральная рада ААТ «Барысаўская швейная фабрыка» не дала міжкраёнай управе Камітэту дзяржаўнага кантролю згоды на зьяўленне кіраўніцы прадпрыемства Вольгі Карат-

кевіч. Гэта рэдкі выпадак невыканання органам самакіравання рэкамендацыі кантрольных уладаў. Прэтэнзіі да В.Караткевіч тычацца яе папярэдняе працы на фабрыцы музынструментаў. Ёй інкрымінуецца раскраданне каштоўнасцяў на 5 млн рублёў. Калі суд дакажа віну В.Караткевіч, яе ўсё ж здымуць.

Беларусь корміць Маскву

За сем месяцаў гэтага году беларускія прадпрыемствы паставілі ў Маскву харчавання на 66,9 млн даляраў. Ялавичны экспартавалі ажно 8,66 тыс. тонаў, ці 101,9% ад заплянаванага аб'ёму на цэлы год, кансэрванага малака — 14,73 млн бляшанак (102,3%). Апроч таго, у Маскву экспартуюць мясныя кансэрвы, свініну, яйкі, масла, парашковае малако, сыр. Сёлетнія пастаўкі ў Маскву мусілі склацца 95 млн даляраў — на 20% больш, чым летась.

Цэнавыя гонкі

Бульба, цукар, крупы ды

алькаголь б'юць рэкорды росту цэнаў. Калі сёлета ў сярэднім цэны на харчаванне падвысіліся на 15,1%, дык бульба падаражала на 55,5%, цукар — на 37,5%, крупы — на 31,8%, алякогаль — на 31,7%. Цэны на нехарчовыя тавары ўзраслі на 10,2%. Тут лідэры — тытунёвыя вырабы, бэнзын.

Україна схіляецца да эўраінтэграцыі

Міністар замежных справаў Украіны Анато́ль Зьленка заявіў, што краіна ня мае намеру ўзгадняць з Расеяй тэрміны ўступлення ў Сусветную гандлёвую арганізацыю. Зьленка падкрэсліў: «Мы ніколі не адступімся ад курсу на эўраінтэграцыю».

У Нямеччыне — радыё для дзетак

«Радыёе!» пакуль можна чуць толькі праз Інтэрнэт. Гэта даступнае невялікай колькасці карыстальнікаў лічбавае радыё. Яно прыватнае, пакуль некамэрцыйнае, але заўтра можа стаць паспяховым бізнэс-праектам. Яго заснаваў 33-гадовы журналіст і сацыёлаг Томас

ЗАТ СП «БЕЛІНТЭРФІНАНС»

прапануе

агрэгат унясення цвёрдых угнаенняў

АВУ-0,8 (вытворчасць г.Берасьце) па заводзкіх коштах.

Кантакты тэл.: (0172) 22-80-11, факс: (0172) 22-80-24

Камбайны з эскортам

Ранішні горад. Млявыя праспекты душацца патокамі машын. Прыпынкі, нібы гронкамі, абрастаюць натоўпамі. Сонца толькі-толькі сьлізгае прамянямі па верхавінах дрэваў. У цёмных завулкі нетаропка адступае туман. І вось зьяўляюцца яны. Міліцэйская машына наперадзе працішае ім дарогу, міргаючы сінім і крэкчучы ў дынамікі «Прапусьціце!». Асфальт стогне ад радасці і напругі, перакрэслены іх грукаткімі цэнамі. Дзеці ў захапленні трасуць бацькоў за рукі, паказваючы на дарогу. Гэта едуць яны! Камбайны.

Сьвет заліваецца крывёю. Войны, тэракты, адключэнні электрычнасці, пажары на паў-Эўропы. На беларускім тэлебачанні навіны важнейшыя. У Крычаўскім раёне сабралі 23 тоны жыта з га, а ў гаспадарцы «Гігант» — 40.

Н. — найлепшы камбайнёр раёну, але гэтым годам яго абыходзіць О., аўтаматычна прэтэндуючы на чырвоны сьцяжок пераможцы постсацыялістычнага саборніцтва і на прэміяльны тэлевізар колеру мэталік. Уначы Н. утыркае ў кукурузнае поле, па якім з раницы паедзе О., жалезную арматуру. Камбайн папсаваны на два дні, О. трасецца ад злосьці, а рэгіянальны канал пад грыфам «надзвычайнае здарэнне» распавядае пра шкоднікаў з бліжэйшага гораду, што пакваліліся на дармавую кукурузу і перашкаджаюць Бітве.

Ня сьмееш думаць, што вёска, а за ёю і ўся краіна жыве цяпер чымсьці яшчэ. Што ў час жніва можна быць вольным ад калгасных будняў. Месцамі гераічных, але ж — будняў! Паддаючыся азарту карэспандэнтаў, што захлынаюцца ад пачуцця, распавядаючы пра пот на жоўтых палетках, пачынаеш чакаць, што нарэшце ў краіне нешта зьменіцца і насамрэч будучы паважаць чалавека карыснае працы. Сьледам за камбайнэрам тэлевізар падораць урачу, яшчэ адзін — настаўніку. Што старэнькі прафэсар будзе вяртацца з працы дадому зь міліцэйскім эскортам і не атрымае ў цёмным завулку цаглінай па галаве. Ці камбайны больш карысныя?

Калісьці даўно, на самым пачатку адраджэння ўсіх гэтых штогадовых бітваў за ўрадаж, думалася, што краіна нашая, трохі пасталеўшы, пакрысе сама вызваліцца ад састарэлай скуры савецкападобнай прапаганды. Цяпер жа, назіраючы ўжо каторы раз за адным і тым месівам нікому не цікавых зьвестак з палёў у першых хвілінах ці ня кожных тэлевізаві, разумеш, што запушчаны некалі мэханізм рамантацыі калгаснага прымітыву ўжо ня спыніцца сам сабой. Я паважаю ўсякую шчырую працу, і я за пільную ўвагу да сяла, але лічу збор ураджаю зьявай хутчэй *нармальнай*, чым гераічнай. І дакладна ня больш важнай, чым лячэнне хворых.

Аляксей Бацкоў, Магілёў

ПАЛІТЫКА

Хто пасьяля яго?

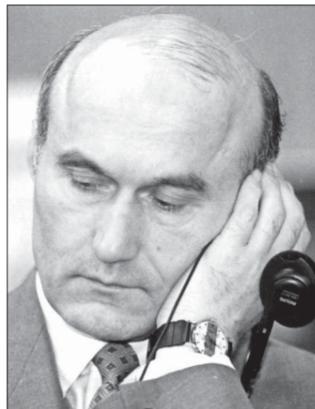
Працяг са старонкі 3.

Былы міністар замежных справаў Пятро Краўчанка адным зь

заснавальнік дэпутацкай групы «Рэспубліка». 56-гадовы дэпутат асьцярожны ў выказваньнях. Спадзяваўся знайсці падтрымку ў Расеі і сярод апазыцыі адначасова. Фралоў абяцае найперш парадак і справядлівасць, вяршэнства закону і дэмакратыі. Праўда, як паказвае найноўшая расейская гісторыя, армейскія генэралы, што падаліся ў палітыку, прайграюць гэбоўскім палкоўнікам. Але ўлада іх усё адно пабойваецца. Вось і Фралоў апошнім часам дастаецца больш за іншых.

Прэзыдэнтам, які ўмеє змагацца і перамагаць, мог бы стаць былы алімпійскі чэмпіён Уладзімер Парфяновіч. Ён мае харыз-

яго вяртаньня на Бацькаўшчыну цяпер мала хто верыць (Пазыняк — не Напалеон, а Беларусь — ня Францыя XIX ст.). Сам Зянон кажа пра неабходнасць правядзеньня прэзыдэнцкіх выбараў «пад міжнародным пратэктаратам».

У парламэнцкай дзяржаве добрым прэзыдэнтам быў бы Віцук Вячорка, старшыня БНФ «Ад-

раджэнне». Яму 42 гады, ён філэлаг паводле адукацыі. Быў бы выдатным прэзыдэнтам — сымбалам нацыі, што абуджаецца ад нацыянальнага сну. Але грамадзяне Беларускай Народ-

най Рэспублікі пакуль ня маюць большасць ў Рэспубліцы Беларусі.

Але выбар жа ёсць, згадзіцеся! Дайце толькі шанец.

Алег Тачоны

першых абвясціў пра свой намер стаць прэзыдэнтам усіх беларусаў, незалежна ад палітычных сымпатыі. Яму 53 гады. Краўчанка мае кантакты ў расейскай палітычнай эліце і на Захадзе. Ён асьцярожны і дасьведчаны кулоярны гулец. Мае падтрымку на мэнклятуры і інтэлігенцыі адначасова. Свой для посткамуністычных бізнэсоўцаў. Працуе ў Маскве. Спадзяецца «на нечаканы варыянт разьвіцьця падзеяў». Ягонае слабое месца — ён старэйшы за Лукашэнку. Але гады бываюць і багацьцем.

Моцным прэзыдэнтам гатовы стаць генэрал Валеры Фралоў,

му, у яго ў кішэні сымпатыі маладых і актыўных выбаршчыкаў, бо выступае ён перад імі ня толькі як палітык, але і як знакаміты бізнэсовец. Спзнаў у асабістым жыцьці вялікую бяду, таму разумее, што такое гора для чалавека. Як прэзыдэнт, ён ня сёк бы з-за пляча і не ламаў бы цераз калена. Прадстаўнічы: на чатыры гады маладзейшы і на чатыры санты-мэтры вышэйшы за Лукашэнку.

Не сказаў яшчэ свайго апошняга слова Зянон Пазыняк, старшыня Кансэрватыўна-хрысьціянскай партыі БНФ. Ён быў бы справядлівым і эпахальным прэзыдэнтам. Нягледзячы на доўгую эміграцыю, Пазыняк застаецца палітыкам пазнавальным і чуйным на глыбінныя мары свайго народу. Праўда, у магчымасць

ШТО ПА ЧЫМ

Пралкі «Атлянту»

Стаяць у ЦУМе беларускія пральныя машыны. Каштуюць больш за 400 даляраў. Паўсюль рэклама: «УВАГА! Сумесны праект «Атлянту» ды «Беларусь-банку»! Льготны крэдыт! Падоўжаная гарантыя!» Пачаў разьбірацца: крэдыт пад 33% гадавых (любы іншы банк дае крэдыты на набывшчэ бытавой тэхнікі пад 34%), гарантыя ў «Самсунгу» ці «LG» — тры гады. Але як асабліва ўпэўнены ў тым, што трэба купляць беларускае, я ўсё ж адчыняю пральную машыну «Атлянт», каб азнаёміцца зь яе нутром. А там у гуме, якая ўшчыльняе акеца, аграмадная недаліўка (дзірка), як красамоўны прыклад таго, што «традыцыйны якасці захаваныя». Мо яны адмыслова выставілі бракаваную машыну, бо пакупнікі, пакуль глядзяць, могуць рэчы залпаць ці зламаць? Дык няхай абралі б не такі відавочны дэфект. Тым больш што «Індэзыт» з усімі прымоцкамі і той жа тысячай абаротаў каштуе 285 даляраў.

Цікава, ці талент маркетолёгаў «Атлянту» дапамог ім прадаць хоць каму пралку і ці выглядаў гэты пакупнік псыхічна здаровым?

Ніўскі спажывец

1500 даляраў дзякуючы паліндромам

зарабіў Віталь Цыганкоў

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

Журналіст радыё «Свабода» Віталь Цыганкоў перамог у шоў-гульні тэлеканалу ОРТ «Слабае зьвяно». Запіс пакажуць у лістападзе. Тады ж на рахунак пераможцы перавядуць прыз — 1500 даляраў. Віталь Цыганкоў дзеліцца ўражаньнямі з карэспандэнтам «НН».

Сярод некалькіх праграмаў, на якія я спрабаваў датэлефанавацца, менавіта з гэтай удалося звязцца раней за іншыя. Тэлефон «Кто хочет стать миллионером» зь Беларусі ўвогуле не набіраецца (на сайце мне паралі тэлефанаваць з Масквы). Перадача «Народ против» сканала, а ў «Своей игры» адбор яшчэ ня хутка. Я датэлефанаваўся, у мяне ўзялі каардынаты і, звязавшыся пасья, задалі ў спрынтэрскім тэмпе сорок пытанняў. Яны былі на розных тэмах: спорт, геаграфія, мэдыцына і г.д. Супраць якой краіны ЗША ўвялі санкцыі ў 1962 г.? Як называецца сардэчная мышца? Якая зборная перамагла на чэмпіянаце Эўропы па футболе ў 2000-м? Як называецца балет, галоўная герайна якога носіць імя Адэта? Праверце сябе:

Куба, мільярд, Францыя, «Лебядзінае возера». Я не адказаў пра мільярд.

З тых сарака пытанняў мне найбольш запомнілася «літаратурнае». Як называецца верш, што чытаецца аднолькава злева направа і справа налева? Я адказаў адразу: «паліндром», і ў слухаўцы ўзьнікла паўза, каардынатар праграмы як бы адзначыў сабе: «Угу, на гэтае пытаньне мала хто адказвае». А я якраз надоечы гартаў анталёгію беларускай паэзіі «Краса і сіла» і захапляўся паліндромамі эксперымэнтамі Віктара Жыбуля.

Каб прыйсьці на такую праграму, трэба быць дастаткова авантурнай асобай. Невыпадкова ў шоў часцей за ўсё ўдзельнічаюць людзі, для якіх галоўнае — засьвяціцца ў тэлевізары. Ня кожны журналіст, грамадзкі дзяяч ці палітык рызыкне прыйсьці на праграму, дзе можна зьявіцца ў сваёй сьветлы інтэлектуальны імідж вылетам у першым туры.

Раўнды запісваюцца асобна, з 15-хвіліннымі цягучымі перапынкамі. Выбар «слабага зьвяна» адбываецца ня так, як «у тэлевізары». Да гульцоў па чарзе падыходзіць асыстэнтка, і мы шэпчам ёй на вуха імя няўдачніка, які нас пакіне на радасьць астатнім. Пасья таго як гэтае рашэньне ўжо ўнесенае

ў кампутар, хвілінаў дзесяць для тэлекамэры мы вымушаныя маляваць гэтае імя на сваіх шылдках — таму тэлеглядчы потым і бачаць на іх розныя кветачкі-елачкі.

Вось жа, і я хвілінаў дзесяць імітаваў для камэры працэс пакутлівага прыняцьця рашэньня. Раптам за некалькі сэкондаў перад тым, як падняць шылдочку, убачыў, што напісаў імя «Алла» па-беларуску — «АЛА». Хуценька схопіўшы гэтую таблічку (а напісанага там ужо не сатрэш), дапісаў яшчэ адно «А», і выйшла нейкая «АЛАА».

Мне пашанцавала трапіць у самую сярэдзіну гульцоў. У нашай «восемцы» красамоўна спрацавала «калектыўнае бесьсьвядомае»: спачатку выкідалі тых, хто стаяў «з краю». А я быў у цэнтры. Паводзіўся разьявілена, жартаваў, галасаваў толькі супраць аб'ектыўна самых слабых. Мая жонка Воля была ў залі. Яна кажа, што выкінутыя ў першых турах гульцы «хварэлі» за мяне. Да таго ж спачатку я адказваў ня вельмі добра і не выглядаў самым разумным і небясьпечным. А потым адкрылася другое дыханьне, дый пытаньні пайшлі «літаратурна-гістарычна-мастацкія», і апошнія тры туры я быў «моцным зьвяном».

Знак па непахаваных

Сёлета ў сакавіку Гарадзенскі аблвыканкам дазволіў Наваградзкаму гарвыканкаму ўсталяваць помны знак воінам Заходняга фронту, якія загінулі ў чэрвені—ліпені 1941 г. у Налібоцкай пушчы. Такое сьціплае паведамленьне было зьмешчана ў друку.

І другая навіна. На пачатку чэрвеня дэпутаты Гарадзенскага гарсавету, а таксама камандаваньне, асабовы склад і рада вэтэранаў памежнага атраду прынялі зварот, у якім заклікалі актывізаваць збор ахвяраваньняў на будаўніцтва мэмарыяльнага комплексу. Праект падтрымаў кіраўнік дзяржавы. Акцыя шырока разрэкламавана ў СМІ. Кожны памежнік робіць адлічэньні ў створаны фонд у памеры працэнта ад месячнага заробку. Падключыліся іншыя фундатары. На пачатак чэрвеня было

сабрана звыш 100 млн рублёў. Праз год баявыя вэтэраны прапаршыруюць у Горадні каля мэмарыяльнага комплексу — чарговай жалезабэтоннай аграмадзіны.

А ў Налібоцкай пушчы па-ранейшаму бялеюць косьці невядомых салдатаў. І ніхто не зьбірае ахвяраваньняў, каб пахрысьціянску іх пахаваць. Магчыма, таму, што ў лясным гушчары не памаршыруеш і паказальных выступленьняў спэцназаўцаў не пакажаш. Каму яны патрэбныя, гэтыя салдаты, якія трапілі ў «Наваградзкі кацёл» — ганьбу савецкага вышэйшага камандаваньня? Загінулі бяссьлаўна, мала каму ўдалося высьлізнуць. Усяго на Гарадзеншчыне пахавана 63346 савецкіх салдатаў. Імёны толькі 9291 высьветленыя.

Антон Лабовіч, Горадня

Археалягічная сэнацыя ў Воршы

Пад гарадамі ў 2-м Замкавым завулку знойдзены каменныя падмуркі.

Вынікі сёлета археалягічнага сэзону на аршанскім замчышчы можна лічыць сэнацыяльнымі. На гарадах, якія згодна з распраджэньнем гарвыканкаму, адабралі ў жыхароў па 2-м Замкавым завулку, былі знойдзены магучыя падмуркі з валуноў на вапнавай рошчыне. Іх таўшчыня каля мэтра. Знойдзеныя ў верхніх пластах рэчы датуюцца XVI—XIX ст. Сярод шматлікіх фрагмэнтаў керамікі, вырабаў з мэталу, шкла і касткі ёсьць жалезнае ядро, наканечнік стралы, кулі. Як

мяркуе кіраўнічка раскопак, доктарка гістарычных навук Вольга Ляўко, гэта падмуркі замка XIV—XVII ст. За ўвесь час вывучэньня аршанскага замчышча мураваньня падмуркі адкапаныя ўпершыню. Цяпер археалягі будуць вызначаць канфігурацыю замку, этапы яго будаваньня. Мясцовыя музэйшчыкі ды краязнаўцы спадзяюцца, што рэшткі замку будуць прафэсійна закансэрваваныя і стануць адметным экскурсійным аб'ектам. Але аднавіць Аршанскі замак, пра што марыць ураджэнец Воршы мастак Мікола Купава, наўрад ці ўдасца.

Віктар Лютынскі, фота Алега Кавалёўскага

ІРЭК-ФРОНДЭВА

Пракуратура апрагэставала гарвыканкам

Аршанская пракуратура апрагэставала рашэньне конкурснай транспартнай камісіі гарвыканкаму, што абмежавала колькасць прыватных маршрутных таксовак. Прадпрымальнікі (175 з 430), якія прайшлі жорсткі адбор, заплаціўшы за маршрутную карту па 60 тыс. руб., працуюць і задаволеныя такім становішчам, бо канкурэнцыя зьменшылася, а колькасць пасажыраў вырасла. Аднак пазбаўленьня ліцэнзіі паскардзіліся ў пракуратуру. Як высьветлілася, квоту на выкананьне гарадзкіх і прыгарадных рэгулярных перавозак вызначае Міністэрства транспарту, узгадняючы яе з мясцовымі ўладамі. А гэтага ўзгадненьня не было зроблена. Рашэньні конкурснай камісіі прызнаныя незаконнымі. Цяпер прадпрымальнікі чакаюць адказу гарвыканкаму. Як заўсёды

ў такіх выпадках, церпяць пасажыры. Хоць кошт праезду застаўся ранейшым (250—300 руб.), чэргі на прыпынках, асабліва зранку, павялічыліся.

Віктар Лютынскі, Ворша

Радаводы ў Інтэрнэце

Інтэрнэт-партал, прысьвечаны генэалёгіі насельнікаў Лідчыны, распачаў сваю дзейнасьць. На старонцы <http://genlida.narod.ru> кожны наведнік можа зьявіцца сваё радаводнае дрэва, сямейныя гісторыі. На партале зьмешчаныя і спасылкі пра знакамітых жыхароў роднага гораду. Аўтар праекту — Лявон Лаўрэш. Гэты чалавек стварыў ужо каля дзясятка інтэрнэт-старонак і парталаў, прысьвечаных роднай Лідзе.

Андрэй Мялешка, Горадня

Мэір прыехаў з канцэрта

З Ізраілю на Мядзельшчыну прыехалі выхадзец з Кабыльніку Мэір Сьвірскі зь сям'ёй і ягоны брат Аляксандар. У вёсцы яны арганізавалі банкет для былых суседзяў, знаёмых, і тых, хто ў гады вайны дапамагаў ратаваць габрэяў. Запрасілі і ансамбль, які граў беларускія, польскія і габрэйскія песьні. Сьпявалі так добра, што і сталыя людзі не ўтрымаліся, патанчылі.

Алесь Высоцкі, Мядзел

Pałomka ў pavietry

Ledź nie adbylasia trahiedyja 14 žniūnia na 61-j žniščalniaj avijabazie ў Baranavičach. Padčas palotaў u adnym z samalotaў MiH-29 pierastała pracavać hidrasystema. Žniščalnik znachodziusia na vyšyni 2 km. Adnak letuny, major Hafunko i kapitan Kašyla, zdoleli pasadzić samalot. Ciapier na aeradromie idzie dašledavańnie pryčynaў avaryjji.

U kałodzieży

Na tym tydni ў Baranavičach u adnym z kanalizacyjnych kałodziežaў znajšli ciela šlesara vajsakovaj časći. Jak vyšvietliłasia, pracujučy biez naparnika, toj zvaliūsia ў kałodziež i tam skanaў. Nieviadoma tolki, ci čaľaviek prosta astupiūsia, ci ў kałodzieży byli hazy, praž jakija jon straciū prytoznašć i pašlia pamior.

Novaja hazeta pra futbol

U Baranavičach pabačyla šviet novaje vydańnie — «Baranavički futbol». Vydadziena pa-bielarusku i pryznačana dla fanaў futbolnaha klubu «Baranavičy», jaki sioleta tryvała zamacavaūsia lideram 2-j hrupy i maje dobryja šancy patrapić u pieršuju lihu.

U numary, jaki składjajecca z 6 staronak farmatu A4, majecca interviju haľoūnaha treniera Andreja Chlebasoľava i kapitana

FK «Baranavičy» Andreja Kipra, analityčnyja i statystyčnyja žviestki. Pada-dzienny sklad kamandaў FK «Baranavičy» i «Zabudova» (Čyšč), hulnia jakich adbylasia ў niadzielu. Mienavita da hetaj hulni byū padrychtavany numar i razdavaūsia za tak padčas mačū.

Hazetu padrychtavali Aleš Pikuľa (niekališni staršynia miascovaj filijii BNF) i Mikoła Aharodnik. Nakład — 299 asobnikaў.

Ruslan Raviaka, Baranavičy

Камо грядеши, уладыка?

Для мітрапаліта
Філарэта
Беларусь —
пройдзены этап

Працяг са старонкі 1.

Мітрапаліт Філарэт (Кірыл Вахрамееў) нарадзіўся 21 сакавіка 1935 г. у Маскве. Вахрамеевы — знакіты купецкі род зь Яраслаўля, дваране з 1913 г. Філарэт атрымаў вышэйшую духоўную асьвету ў Маскве. Восем гадоў ён узначальваў Аддзел замежных царкоўных зносінаў (фактычна міністэрства замежных справаў царквы) і патрыяршы экзархат Заходняй Эўропы. Зь Беларусіяй лёс звязаў яго ў 1978 г., калі Філарэт быў прызначаны мітрапалітам Менскім і Беларускай экзархат РПЦ, а Філарэт стаў патрыяршым экзархам усяе Беларусі. Чалавек далёкі ад беларускіх нацыянальных ідэалаў і традыцый, ён прадвызначыў русіфікаваны стан беларускае царквы ў наступным дзесяцігодзьдзі. Беларуская царква не набыла самастойнасці, але пазьбегла расколаў. Лукашэнкава адміністрацыя зрабіла стаўку на праваслаўную царкву, але коштам прыніжэньня яе духоўнага аўтарытэту. «Наставілі столькі цэркваў, што ўжо спецыялістаў на іх не стае», — гэтая фраза беларускага лідэра дагэтуль смельчы беларускім япіскапам.

Мітрапаліты-канкурэнты

Празь цяжкую хваробу патрыярха Аляксія ад Вялікадня да сароўскага ўшанаваньня не паказваўся на людзі. У выпадку ягонага адыходу найбуйнейшая праваслаўная царква сьвету ўстане перад выбарам новага прадстаяцеля. Аляксій быў абраны на хвалі вызваленьня царквы з-пад камуністычнага ярма. Наступныя выбары напэўна ня будуць такімі свабоднымі. Голас Крамля, у якім зацелі былыя «куратары» мітрапалітаў з савецкага КГБ, стане вырашальным. Толькі на гэты раз самі яракі імкнуцца адгадаць прыхільнасці ўлады. Бо ад хаўрусу з уладай залежыць дабрабыт царквы.

Маскоўская «Независимая газета» вылучае некалькі кандыдатаў на пасаду патрыярха. Сярод іх мітрапаліт Смаленскі і Калінінградзкі **Кірыл** (Гундзяеў), мітрапаліт Астаны **Мятод** (Нямцоў), мітрапаліт **Сергій** (Фамін) Варонескі, мітрапаліт Кіеўскі і ўсяе Украіны **Ўладзімер** (Сабадан), мітрапаліт Круціцкі і Ка-

Калісьці менавіта мітрапаліт Філарэт уводзіў на пасаду Аляксія і ўскладаў яму на галаву патрыяршы кукаль. Цяпер жа ён і сам гатоў выйсьці на сцэну ў якасьці патрыярха

ломенскі **Ювеналі** (Паяркоў), мітрапаліт Санкт-Пецярбургскі **Ўладзімер** (Катляроў) і мітрапаліт Менскі й Слуцкі **Філарэт**.

Мітр. **Кірылу** 56 гадоў, ён кіраўнік уплывовага Аддзелу замежных зносінаў. Лічыцца лібэралам, пэўны час быў блізка з Барысом Безароўскім. У царкоўных колах распаўсюцца чуткі, што менавіта мітрапаліта Кірыла хацеў бы бачыць на пасадзе патрыярха Ватыкан.

Мітр. **Мятод** — кансэрватар. Яму 54 гады. Мае імідж чалавека, у якога даўнія добрыя кантакты са спецслужбамі. (Віленскі мітрапаліт Хрыстам назваў яго «афіцэрам КГБ».) Сёлета ў сакавіку ён атрымаў у Крамлі з рук Пуціна ордэн Дружбы. Але амбіцыі мітр. Мятода напалыхалі самога патрыярха Аляксія. У траўні 2003-га яго перавялі з пасады мітрапаліта Ліпецкага і Варонескага ў Казахстан, а ягоную мітраполію падзялілі.

Мітрапаліт **Сергій** (Фамін) — Мятодаў аднагодак, які прыняў і ягоную япархію. Сергій быў найбліжэй-

шым памочнікам патрыярха і захоўвае важную пасаду кіраўніка спраў Патрыярхіі. Мае добрыя кантакты з мэрам Масквы Лужковым.

Шанцы мітрапаліта Кіеўскага ўзрастаюць па меры ўзмацненьня ўкраінскага вэктару маскоўскай замежнай палітыкі. Аднак большасць пералічаных ярахаў ня маюць таго досведу «царкоўнае працы» і таго палітычнага чутця, які мае экзарх Беларусі. На думку беларускіх праваслаўных дзеячоў, зь якімі мы размаўлялі, гэта пераважае ягоны мінус — гады (Філарэту 68, яго галоўныя супернікі маладзейшыя), як і той факт, што ў 1990 г., пасля сьмерці патрыярха Пімена, ён ужо балытаваўся, але прайграў.

Экзарх вычэквае

Паводле інфармацыі газэты «Для служэбнаго пользаванья», Філарэтавы «прыхільнікі ў Маскве робяць усё магчымае, каб імя патрыяршага экзарха не фігуравала ў прэсе ў сувязі зь меркаваньнямі наконт таго,

хто будзе наступным патрыярхам РПЦ». Гэта іх тактыка.

Але супернікі ня дрэмлюць. Напрыклад, калі расейскія сэнатары захацелі сустрэцца зь Філарэтам, «хтосьці з Маскоўскай патрыярхіі» папярэдзіў іх, што Філарэт «смяротна хворы». І дэлегацыя расейскіх палітыкаў, якая знаходзілася ў Менску, вырашыла яго не трывожыць. Філарэту давалося тэрмінова ехаць у Маскву, каб давесці адваротнае.

Сёлета мітрапаліт меў выдатную магчымасьць для наладжваньня кантактаў з расейскай палітычнай элітай. У лютым 2003-га ён стаўся сустаршынём аргкамітэту па сьвяткаваньні стагодзьдзя кананізацыі Серафіма Сароўскага. Другім сустаршынём быў Сяргей Кірыенка, былы расейскі прэм'ер. У склад аргкамітэту, які зацьвярджаўся прэм'ерам Касьянавым, увайшлі прадстаўнікі расейскага ўраду, Рады Фэдэрацыі, Думы, губэрнатары. Як адзначае расейская прэса, такі прадстаўнічы царкоўна-дзяржаўны орган створаны пасля 1917 г. упершыню. І адным з кіраўнікоў гэтага «органу» аказаўся мітрапаліт Філарэт, геаграфічна ніяк ня звязаны з Саровым.

Філарэт і на беларускай пасадзе заставаўся масквічом па духу. Сярод епіскапату РПЦ ураджэнцаў Масквы — адзінкі, а сярод пастаянных членаў Сіноду — толькі Філарэт! Яшчэ адзін плюс у вачах старасавецкага актыву праваслаўнае царквы — дваранскае паходжаньне. Паводле некалькіх зьвестак, у пачатку 1999-га Філарэт падаў дакумэнты на ўступленьне ў беларускае аддзяленьне Расейскага дваранскага сходу. Сярод ягоных «сяброў» называюць вэтэрана савецкай выведкі Яўгена Прымакова. Зь людзьмі кшталту Прымакова

ва мітрапаліт вымушана сутыкаўся ў часе працы ў Адзеле замежных зносінаў. Сярод вэтэранаў савецкае бясьпекі ходзяць легенды пра некаторых праваслаўных бацюшак, якія, працуючы ў Нямеччыне ды Аўстрыі, прыцягнулі да супрацы з савецкай рэзыдэнтурай дзясяткі сваіх прыхаджанаў.

Халодная дружба

У мінулы панядзелак мітрапаліт Філарэт чарговы раз сустрэўся з Аляксандрам Лукашэнкам. Адносіны прэзыдэнта і прэлата робяцца ўсё халоднейшымі.

Пераемнікамі самога Філарэта могуць стаць 50-гадовы архіепіскап Віцебскі і Аршанскі **Дзімітры** (Драздоў), 59-гадовы архіепіскап Пінскі і Лунінецкі **Стафан** (Корзун) і 62-гадовы архіепіскап Гомельскі і Жлобінскі **Арыстарх** (Станкевіч). Усе яны нарадзіліся ў Беларусі. З Расеі можа вярнуцца беларус паводле паходжаньня архіепіскап Кеме-раўскі і Новакузьнецкі **Сафроні**. Нельга ня браць у разлік і 39-гадовага япіскапа Берасьцейскага і Кобрынскага **Івана** (Хаму), былога сакратара Філарэта, які хутка ўзьнімаецца па царкоўнай лесьвіцы. Менавіта ён, выхадзец з Заходняй Украіны і цесна звязаны з Масквой, выклікае найбольшую непрыязнасьць у сьвецкіх уладаў Беларусі. Ён пакуль не архіепіскап, але гэта справа нядоўгіх гадоў.

Беларускія ўлады напэўна пастараюцца сказаць сваё слова пры выбары новага мітрапаліта. Аднак уплыў Філарэта ў выпадку абраньня на вышэйшую пасаду выйдзе з-пад кантролю афіцыйнага Менску.

Алег Тачоны

Эйнарс Рэпшэ: «Расея праводзіць палітыку «падзяляй і ўладар»

Прыкметы нядобрасудзкага стаўленьня латвійскай прэм'ер пачынаюць у нежаданы падпісваць памежную дамову з Латвіяй, Эстоніяй, абмежаваньнях на транзыт нафты праз Вэнтспіле і спекуляцыя на гэме «расейскамоўных». Рэпшэ звязвае надзею на паліпшэньне сытуацыі з уваходам Латвіі ў Эўразьвяз.

Зымбабвэ забараніла гатоўку

Прэзыдэнт Зымбабвэ Робэрт Мугабэ, якога называюць афрыканскім Лукашэнкам, абвясціў зьлячынцамі грамадзянаў краіны, што трымаюць у хаце болей за 5 млн зымбабвійскіх даляраў (12 млн руб.). Такія сумы дазваляецца трымаць толькі ў дзяржаўных банках. Прычына жорсткіх мераў — у краіне, сьледам за бэнзынам, мясам,

кукурузай, алеем і дзясяткамі іншых тавараў, сталі ў дэфіцыце і наўныя грошы.

Баевікі супраць алькаголю

Чатыры віна-гарэлачныя крамы былі спаленыя на цэнтральным рынку Грознага. Тавар — дарэгія замежныя віны і каньякі — зьнішчаны. Падапалі партызаны.

СМ

Левы бок школы

АРЦЁМ ЛЯВЯ

Перамогі на міжнародных алімпіадах, кветнікі пад пабеленымі мурамі, разьняволеныя дзеці ў стракатых строях — гэты добры бок беларускае школы. Але ў яе ёсьць і спод, ці, як кажуць старыя людзі, «благі бок». Абсурды ў сыстэме адукацыі заўважныя толькі тым, хто вучыцца або вучыць сам. Карэспандэнт «НН» атрымаў заданьне да 1 верасня вывучыць сыстэму адукацыі з ісподу. Ягонымі экспертамі сталі прафэсар паліталёгіі, паспяхова бізнэсвумэн-выдаўніца, «дарагі» кампутарнік, папулярная журналістка... Чытачы «НН», якіх лучыць наяўнасьць дзяцей школьнага веку і памкненьне даць ім найлепшую магчымую адукацыю. Любым коштам. Нават калі школа гэтак не спрыяе.

Галоўная праблема школы — падручнікі. Бацькі могуць растлумачыць тое, чаго недадаюць настаўнікі. Але калі няма па чым тлумачыць, гэта бяда. «Падручнікі часта складзеныя непісьменна, там шмат траяні, абдруковак, — кажа Алесь Л., бацька дзюжэньніка. — Багата памылак, і ня толькі граматычных. Дзеці ня могуць рашаць прыклады з падручніка па матэматыцы, бо там памылкі проста ў саміх заданьнях».

Для чаго трэба племянныя коні

Натальля Б. ужо і ня рада, што яе дзіця вучыцца ў беларускамоўнай школе: «У расейскамоўных школах настаўнікі маюць права выбіраць, паводле якога падручніка яны будуць навучаць дзяцей. Яны і выбіраюць лепш вычытаных, вывераных маскоўскія выданьні. У беларускамоўных школах такога права няма, бо няма выбару. Дзеці вымушаны займацца па жудасных падручніках! Возьмем дапаможнік па матэматыцы. Там няма старонкі бязь дзвюх-трох памылак — граматычных, артаграфічных, фактычных. Дзіця пачынае рашаць, а адказ не сыходзіцца з тым, што даецца ў кнізе. Задачы, зьмешчаныя ў гэтым падручніку, нібыта знарок выклікаюць нелюбоў да роднай мовы, культуры, гісторыі. Напрыклад, даецца задача, у якой такія ўмовы: у такім годзе ў Беларусі быў паморак, наступны праз столькі гадоў ад яго, трэці — праз столькі гадоў ад другога, чацьверты — яшчэ праз столькі гадоў. Трэба знайсці год кожнага паморку.

Альбо задача, якую давалі рашаць дзецям у пачатковай школе. Там гаварылася, што ў калгасе ёсьць столькі племянных коней і столькі рабочых коней. Племянных кормяць лепш і даюць ім столькі кіляграмаў сена, а рабочым столькі. У нармальнага гарадскога дзіцяці адразу ўзьнікаюць пытаньні: чым адрозніваюцца племянныя коні ад рабочых? Чаму іх кормяць лепей? Патлумач ты дзевяцігадовай дзяўчынцы, чаму племяннога каня трэба карміць лепей.

Мы казалі настаўніцы: «Вы ж ездзіце на розных курсах павышэньня кваліфікацыі, настаўніцкія сэмінары. Няўжо нельга там узняць пытаньне пра замену гэтага падручніка». А яна кажа: «Мы пыталіся, а нам казалі,

што зьмяніць гэты падручнік немагчыма, бо ягоны аўтар яшчэ жывы». Як высветлілася, аўтар — нехта з Магілёва, і ўсе баяцца правіць падручнік. Дык яны, выходзіць, чакаюць ягонае сьмерці?»

Трэцяклясьнікі і «трыльярд мікраарганізмаў»

«Падручнік расейскай мовы — гэта ўвогуле ўзор таго, як нельга складаць падручнікі для дзяцей, — абуралася маці сяміклясьніка Любоў Л. — Па ім немагчыма вучыцца! Нават мне, чалавеку з вышэйшай гуманітарнай адукацыяй, цяжка разабрацца ў правіле: яно займае паўстаронкі ў кнізе, і ў ім шмат дзееспрыметных і дзееспрыслонных зваротаў. Не прачытаеш назвы параграфу — дык і не зразумееш, пра што гаворка. У нашыя часы правілы выкладаліся максымум на чвэрць старонкі і былі напісаныя вельмі яснай мовай. Альбо такі прыклад. Тлумачыцца дзецям, што словы ёсьць спадвечна расейскія, а ёсьць запазычаныя. І даюцца прыклады спадвечна расейскіх словаў — «лето», «осень», «фамілія». Прабачце, зь якога часу «фамілія» стала спадвечна расейскім словам? Які ўзровень адукацыі ў чыноўнікаў зь Міністэрства, калі яны дапускаюць такія падручнікі?» Сьвятлана Г. распавяла, што настаўніца расейскай мовы ў школе, дзе вучацца сьняныя дзеці, проста не зважала на падручнік: «Яна вучыла паводле сваёй праграмы, а не паводле таго дапаможніка».

Неадназначныя эмоцыі выклікае падручнік «Чалавек і сьвет». Вольга

Б. кажа, што ў ейнай дачкі гэта адзін з улюбёных дапаможнікаў і школьных прадметаў. У процівагу ей Алесь Л. зазначае, што дапаможнік напісаны вельмі складанай для дзіцяці мовай: «Мая жонка сама настаўніца малодшых клясаў — яна скардзіцца, што ў 3-й клясе зарана вывучаюць анатомію чалавека: крыжовыя выданьне і Натальля Б.: «Адкрываю падручнік і бачу на першай жа старонцы такую фразу: «У адным кубічным сантымэтры глебы знаходзіцца трыльярд мікраарганізмаў». Маё дзіцё адразу пытаецца: што такое кубічны сантымэтар? Што такое трыльярд? Што такое мікраарганізм? А яны нічога гэтага за папярэднія гады не праходзілі. Чаму нельга супаставіць гэтую праграму з праграмамі па матэматыцы? На каго разлічана гэтая кніга?»

Сьвятлана Г. наракае на падручнік біялёгіі: «Яго пісалі ў БДУ і зрабілі недзе на ўзроўні першага-другага курсу ўнівэрсытэту. Гэта ўжо адначалася ў прэсе гады два таму, але справа зь месца ня зрушылася: падручнікі засталіся такімі ж складанымі».

Марксісцкая гісторыя была больш лягічна

Падручнікі гуманітарнага цыклу — самыя неўпарадкаваныя. Асабліва гістарычныя, на якіх наймацей адбіўся «вялікі пералом» 1995-га. У голасе Зьмітра Б., бацькі пяціклясьніцы, гучыць непадробная крыўда: «Пра што можна казаць, калі ў падручніку няма малюнкаў? Падручнік па гісторыі — гэта проста набор на-

торганах сказаў. Такое ўражаньне, што ўзялі стары падручнік і, каб скараціць аб'ём матэрыялу, проста скары павыразалі, не асабліва дбаючы пра якасьць таго, што засталася. Вельмі нястройны выклад, нейкі тэзысны. Дзецям цяжка разабрацца ва ўсім гэтым. У савецкія часы была марксісцкая дыялектыка гісторыі, але гісторыя прынамсі выкладалася сыстэматычна. Цяпер сыстэмнага

- «У бяздарнага
- падручніка матэматыкі
- аўтар — з Магілёва,
- таму зьмяніць
- дапаможнік немагчыма»,
- — тлумачыць бацькам
- настаўніца.

погляду на гісторыю няма». А Любоў Л. наагул адмаўляе беларускім падручнікам па гісторыі ў праўдзівасьці: «Яны поўныя мань, якой не было нават у савецкія часы. Як можна пісаць, што «Мураўёў — энэргічны адміністратар?»

Але пэўныя пазытыўныя зьмены ўсё ж адбыліся. Марына З.: «Падручнікі, паводле якіх навучаюцца мае дзеці, мне падабаюцца: яны значна лепшыя, чым тыя камуністычныя, па якіх вучылася я».

Філязофія ёсьць, а ікоў няма

Разбалюсавалася за апошнія гады і мэтодыка выкладаньня некаторых

прадметаў. «Занадта вялікі аб'ём ведаў па ангельскай мове мусяць за-своіць дзеці ў падрыхтоўчай клясе. Вы ўявіце, дзевятнаццаць малых увесь час тузаюцца, гойсаюць і проста ня могуць успрыняць столькі, колькі мусяць даць настаўніца», — кажа Вольга Б.

Алена Т. лічыць, што гімназічная праграма, паводле якой вучыцца ейная дачка, непрадуманая: «Я не магу зразумець, навошта ў шостае клясе вывучаць філязофію. Я ня супраць таго, каб гэты прадмет быў увагуле ў навучаньні. Але я паглядзела ў даччыны сшытак: там пра нейкія кветачкі, коцікаў, лебедзяў... Якое даччыненне такі выклад мае да філязофіі?»

Акрамя таго, у сёньняшняй школьнай сыстэме я не разумею ўвогуле такога прадмету, як «працоўнае навучаньне». Няма ў школы грошай на тое, каб хлопчыкаў забяспечыць тымі ж дошкамі, мэталёвымі балванкамі... Дзіўчатам зь іхнімі ніткамі-тканінамі крыху прасьцеі».

Незадавальненьне Натальлі Б. выклікае ўзровень выкладаньня матэматыкі: «Хіба гэта ўзровень, калі дзіця пасля пятае клясы ня ўмее рашаць раўнаньні з іксамі? Памятаеце, нас такому вучылі яшчэ ці ня ў першай клясе. А тут яна прыходзіць да мяне, прыносіць задачу і просіць дапамагчы, я кажу: дык складзі раўнаньне, пазнач невядомае іксам. А яна ў адказ: мы такога не праходзілі, нас так не вучылі. Нам трэба мэтадам падбору».

Расейская па сьвятых

Часта расейская мова валадарыць у фармальна беларускамоўных школах і гімназіях. «І на ўроках, і на перапынках многія настаўнікі гавораць па-расейску. Дыскатэкі, тыя дык спрэс расейскія», — сьведчыць Алесь Л.

Тое самае — у школе, дзе вучыцца дачка Вольгі Б.: «Беларуская мова сыходзіць толькі ад настаўнікаў: разнастайная дакумэнтацыя на стэндах, насыценгазэты... А дзіцячая творчасць цалкам расейскамоўная. На выпускных вечарах, на сьвятых першага і апошняга званку — паўсюль гучыць расейская мова».

Але нават наяўнасьць беларускамоўнага настаўніка — гэта яшчэ ня ўсё. Каб вучыцца, трэба мэтадычныя матэрыялы: карты, атлясы, падручнікі. Алена Т., чья дачка навучаецца ў віцебскай нацыянальнай гімназіі, ня можа стрымаць абурэньня: «Мы адмыслова падавалі заяву ў гэтую гімназію, бо яна нібыта беларуская. Але нацыянальнага ў ёй — толькі назва. Па-беларуску, у адрозьненьне ад звычайнай школы, чытаюць толькі курс сусьветнай гісторыі. А так нават усе падручнікі па-расейску. Хоць плацім мы як за беларускамоўны камплект, што каштуе даражэй за расейскамоўны».

Ліцэй перад 1 верасьня

1 верасня ліцэйсты прыйдуць на ўрачыстую лінейку да свайго будынку па вул.Кірава, 21. У гэты ж дзень пачнуцца заняткі.

Гэты год яны будуць займацца ў розных памяшканьнях, у тым ліку ў хатніх умовах. Калі ўлады ня вырашаць сытуацыі, увесну ліцэйсты здадуць экзамены экстрэнам. Настаўнікі прысягнулі займацца з вучнямі. З 159 навучэнцаў 137 ужо далі

сваю згоду на такую форму навучаньня. Такім чынам, Ліцэй, зачынены ўладамі, не разваліўся, а цалкам захаваў калектыў. Тым самым захаваецца і ўзровень выкладаньня. Прапанова гаркаму адукацыі стварыць адну клясу ў ліцэі БДУ, а астатніх вучняў дадаць ва ўжо наяўныя клясы ў беларускамоўных гімназіях — для ліцэйстаў і іхных бацькоў непрыемная.

Асноўны клопат бацькоў і выкладчыкаў цяпер — арганізаваць на-

вучальны працэс. Падручнікі ўжо здабылі, як і сродкі на іншыя навучальныя матэрыялы.

Ліцэйсты працягваюць «лятучыя» акцыі ў абарону свайго установы. 21 жніўня прайшла акцыя на Нямізе, 22-га — на праспекце Скарыны насупраць ГУМУ. Абедзве яны былі адзначаны пільнай увагай міліцыянтаў.

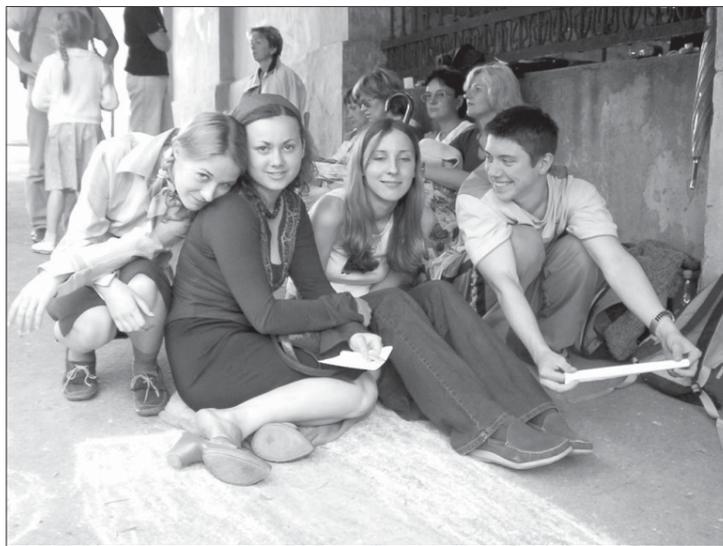
Футбольны турнір «За ліцэй» 24 жніўня сабраў восем камандаў: выпускнікі ліцэю розных гадоў, «Зубр», «Альфа-радыё — Наша музыка», зборная Барысава, «Малады фронт», «Супольнасць», «Дзвятка» (інтэрнэтны фан-клуб «Дынама Менск»), зборная журналістаў. Перамаглі апошнія, капітан каманды Алег Грузьдзіловіч атрымаў кубак з надпісам «За ліцэй-2003». Абяцанае ў якасці прызу піва нікому не дасталося: бацькі не далі ліцэйстам грошай на яго, «каб не прыніжаць ідэалаў змаганьня за ліцэй».

26 жніўня міліцыянты з увагі на прыезд у Менск расейскага міністра ўнутраных спраў Барыса Грызлова не дазволілі абаронцам ліцэю выйсці на праспект вуліцай Кірава. Тады навучэнцы дварамі прарваліся да ГУМУ і, пасеўшы на зямлю, сьпявалі песні, прысьвечаныя ліцэю, зьбіралі подпісы ў падтрымку. На сёння іх больш за 8000.

Зьявіліся і першыя водгукі на зварот выкладчыкаў да настаўнікаў Беларусі. Зьвяртаюцца настаўнікі з розных школаў сталіцы, пытаюцца,

Падтрымаць ліцэйстаў прыйшоў народны паэт Беларусі Ніл Гілевіч (справа).

Вахта каля Ліцэю не спыняецца.

Левы бок школы

Працяг са старонкі 7.

Бел-чырвона-белы сыцяг у маскоўскім атлясе

Праблемы зь беларускімі матэрыяламі ўзьнікаюць нават у Менску. Бацька будучае першаклясьніцы Міхась С. аб'ездзіў у пошуках беларускамоўнага атлясу многія кнігарні сталіцы: «Няма беларускамоўных атлясаў. Запыніліся ўрэшце на маскоўскім выданьні, перакладзеным з ангельскай. Чым яно нас прывабіла? На кожнай старонцы звычайных маскоўскіх атлясаў ёсьць сьведчаньне, што Расея — «самая галоўная краіна сьвету»: ці то Цар-гармата намалёваная, ці то сабор Васіля Блажэннага... А тут усяго гэтага няма. У гэтым атлясе ёсьць нават прыемная блытаніна: дзяржаўным сыцягам Беларусі названы бел-чырвона-белы. Ёсьць і такое: грошы пазначаныя як «зайчык», а не «рубль». Гаворыцца, што ў Беларусі робяць трактары, аўтамабілі, тэхстыль, угнаеньні... і кампутары. І гэта чытае ўвесь сьвет — я нават адчуў гонар за нашу краіну: яна, аказваецца, такая разьвітая ў тэхнічным сэнсе! Прыкра, што ў гэтым атлясе Беларусь пададзена ў разьдзеле «Расея і ейныя суседзі», разам з усімі краінамі былога СССР. Нам давядзецца неяк выкручвацца: мы тут-сама, каля кніжнага прылаўку купілі кнігу «Зямля з блакітнымі вачыма», каб Сафіяка вучыла пра Беларусь з гэтай кнігі. Але чаму няма беларускамоўных атлясаў? Калі б Менская

фабрыка каляровага друку выпусціла такі, дык нават 5-тысячны наклад разышоўся б да 1 верасья!»

Усё той жа чырвоны гальштук

У многіх пытаннях школа засталася той самай, што і за саветамі. Сьвятлана Г., дзеве дачкі якой вучацца ў прэстыжнай школе ў цэнтру Менску, наракае: «Застаецца досыць зьняважлівае, савецкае стаўленьне настаўнікаў да вучняў: яны могуць «тыкаць» вучням, ня бачаць у іх роўных сабе людзей». Яе падтрымлівае Любоў Л.: «Складаецца ўражаньне, што многія настаўнікі проста ціха ненавідзяць дзяцей. У іх нешта не ў парадку з асабістым жыцьцём, і яны вінавацяць ва ўсім вучняў, спаганяюць на іх злосьць».

Аднак усяляе абягульненне — празьмернае. Ёсьць і адваротныя прыклады. Марына З., чые дзеці навучаюцца ў пачатковай школе, зазначае: «Шмат залежыць ад настаў-

нікаў. Я задаволеная адной з настаўнікаў маіх дзяцей: вельмі адказная жанчына, добра вучняў глядзіць. Яна распавядае ім і пра «Пагоню», і пра наш сыцяг. Другая ж папросту адпрацоўвае свае гадзіны».

Спадчынай ад савецкіх часоў засталася і піянерская арганізацыя. Вольга Б., чья малодшая дачка скончыла падрыхтоўчую клясу ў беларускамоўнай школе, дзеліцца сваім клопатам: «Мяне трывожыць, што мае дзіця пойдзе ў піянеры. Яна нядаўна якраз паглядзела фільмы «Корцік» і «Бронзавая птушка», і ў яе засталіся вельмі добрыя ўражаньні ад тых кіношных піянераў: яны добрыя, сьмелыя... І я ня ведаю, якімі словамі мне трэба будзе тлумачыць дачце сутнасьць цяперашняга піянерства. Марына З. таксама бачыць у піянерскай арганізацыі небяспеку: «Мяне палохае тое, што пачынаецца ідэалізацыя навучаньня. Баюся, што мая старэйшая дачка сутыкнецца з гэтай праблемай ужо сёлета: у іхнай школе ёсьць піянерская арганізацыя». Але

ёсьць і тыя, хто супрацьстаіць гэтакім спробам навязаць чужую волю. Алесь Л. мае пэўнасьць, што яго хлапец піянерам ня будзе: «Наш сын ужо стаў скаўтам».

Ня першы год доўжыцца школьная рэформа. Аднак саветчына ў адукацыі жыве, а нацыянальная мадэль адукацыі так і ня створаная. Дзесяцібальная сыстэма ды дванаццацігадовая пяцідзёнка — гэта добры бок. Зь левага ж боку працягваюць скакаць трыльярды мікраарганізмаў.

АШ

Колькі каштуе бясплатная адукацыя

Навучальны год пачынаецца з платы за падручнікі. Сёлета самым дарагім стаў камплект для 5-й клясы — 18370 руб. За ім ідуць падручнікі для 10-й (10055 руб. каштуе камплект для беларускамоўных клясаў і 10030 — для расейскамоўных) і 4-й клясаў (9830 руб.). Самы танны камплект — у 2-й клясе (2385 у беларускіх і 2830 у расейскамоўных школах).

Пры канцы году з бацькоў збіраюць грошы на рамонт клясы. Сума ў розных школах розная — ад 3 да 20 тыс. руб. На гэтыя грошы набываюцца фарбы, фіранкі, шпалеры й нават парты. Сям-там не абмяжоўваюцца рамонтам клясы: збіраюць грошы й на рамонт спартовай залі, сталойкі й г.д. Ні ў адной заходняй краіне, дзе бясплатнасьць адукацыі замацаваная

канстытуцыйна, такога няма.

У адной зь менскіх школаў бацькі штомесяц выдаткоўваюць па 5000 на прыбіральшчыцу: бюджэтных сродкаў няма. У прэстыжнай гімназіі грошы збіралі ледзь не штотыдзень: на тыя ж фіранкі, шпалеры і... кампутар.

У некаторых школах на бацькоў ускладаюць закупку мыйных сродкаў, сурвэтак, туалетнай паперы, паперы

У Вялейцы школы зрабілі платнымі

Паўсюдна йдуць грашовыя пабары з бацькоў на школьныя патрэбы. Не жадаеш здаваць — значыць, і вучыцца тут ня будзеш. У кожнай навучальнай установе пабары і іх колькасць розныя. Цяпер ужо за няздачу грошаў могуць і «паперці». Такое можна назіраць у маёй роднай вялейскай гімназіі.

Прыводзячы суды дзяцей, бацькі падпісваюць дакумэнт, згодна зь якім згаджаюцца здаваць два разы на год адну «мінімалку» на розныя выдаткі. А яшчэ клясу трэба паднавіць (здай зноў). Раней бацькі, якія вучылі ў гімназіі дваіх і болей дзяцей, уносілі палову згаданай сумы. Сёлета й гэтую палёжку скасавалі. Нават палова сродкаў, што выдаткоўваецца міністэрствам на мэтадычную літаратуру, забіраецца ў фонд гімназіі. Затое ў нас самая лепшая кампютарная кляса ва ўсім раёне, абноўленыя прыбіральні й г.д.

Пасьля абвяшчэньня прэзыдэнтам году навядзеньня парадку на зямлі, парадак пачалі наводзіць і вакол гімназіі. Сродкаў на гэта не хапіла: змаглі набыць толькі матэрыялы, а рабочых наняць няма за што. І зноў... Усе бацькі абавязаныя прыйсьці й адпрацаваць адзін дзень. Рыдлёўкі, вёдры, спэцыўкі патрэбна было несць з дому, бо ў гімназіі няма іх.

Прэзыдэнт рэгулярна паведамляе пра бясплатнасьць навучаньня. Але бясплатным яно не было нават у Савецкім Саюзе. Грошай тады не збіралі, затое прыносілі макулятуру, мэталалом, ездзілі ў калгас. А гэта ж таксама грошы. Цяпер усё замянілася гатоўкай.

З такой дзяржаўнай падтрымкаю нашыя школы ўжо цяпер цалкам трымаюцца на сродках бацькоў. І ня трэба афіцыйна казаць, што адукацыя ў нас платная. Відаць і бяз гэтага.

Алесь зь Вялейкі

Уладзімер Арлоў: ад жывёлы тым,

«НН»: 50 гадоў — узгорак, з якога роўна відаць і маладосць, і сталасць. Што Вам бачна адтуль?

Уладзімер Арлоў: 3 гадамі чалавек робіцца ўсё больш самотны, і гэта трэба вітаць. Засяроджваешся на істотным. Робішся патрабавальнейшым да ўсяго і ўсіх. І няўхільна звужаецца кола людзей, якія хоць бы не раздражняюць цябе... Напэўна, я магу сказаць, што сёння ў мяне няма сяброў. Адзін не вярнуўся з Афганістану — цела ягонага так і не знайшлі. Другі загінуў пад коламі машыны генпракурора РБ. Трэцяга адрэзала дзяржаўная мяжа. Чацьвертага разлучыла са мной мяжа, якая больш неадольная за дзяржаўную... Не хачу ўдакладняць, хоць часам сутыкаюся з ім на вуліцы... Пяты жыве ў іншым горадзе, і гэта не дазваляе ў любую хвіліну сустрэцца, выпіць келіх чырвонага віна, проста памаўчаць.

Днямі мне здалася, што самымі надзейнымі сябрамі засталіся тры пяць дрэваў, што растуць на беразе майго ўлюбёнага возера Люхава. Два дубы, ясьень, клён і вольха. Самі насеяліся, калі мяне не было на свеце, і будуць, калі мяне тут ня будзе. Мэтафізычная сувязь з дрэвамі й возерам робіцца ўсё мацнейшаю. Гэтае лясное возера побач з Наваполацкам для мяне — своеасаблівая мэтафара Беларусі. Яго за саветамі спрабавалі пераназваць у Маладзёжнае. Яго труціла вялікая наваполацкая хімія. Адтуль зніклі спачатку ракі, а потым белыя лілеі. А цяпер зніклі ў архіўных нетрах паперы, дзе яно звалася Маладзёжным, і Люхава аднавіла сваю чысьціню глыбокага ледавіковага возера. Туды вярнуліся чаплі, ракі, зноў з'явіліся сотні лілеяў, сярод якіх я днямі гадзінаў пяць плаваў на чаўне. Думаю, што на нашай зямлі ўваскрасаюць ня толькі азёры.

А яшчэ на згаданым «узгорку» думаецца, што ўсе мы (ну хіба за выняткам кагосьці, хто сядзіць цяпер у дзіцячым садку на гаршку), як мушкі ў бурштыне, закутыя ў XXI стагоддзі. І спадзяюся, пакуль гэты мэтафізычны бурштын канчаткова захлыне нас, мы яшчэ палётаем, патузаемся, патрапім зрабіць нешта такое, каб краіна перавандравала ў XXII ст.

«НН»: За што Вы атрымалі прэмію «Ленінскага камсамолу» Беларусі? Ці не саромеліся прэміі ад такой інстытуцыі?

У.А.: За кнігу апавяданняў «Добры дзень, мая Шыпшына». 1986 год. Апавяданні й аповесць «І вярталіся мы...» былі зусім не пра камсамольскія сходы й будоўлю БАМУ. Адзін з мэтраў Ян Скрыган на сэмिनары маладых літаратараў у Каралішчавічах нават абвінаваціў мяне ў парнаграфіі, чым стварыў добрую рэкламу. Аповесць, дарэчы, неўзабаве надрукавалі па-эстонску. Гэта быў першы пераклад маіх тэкстаў на іншую мову. Мая прэмія мела грашовы эквівалент — 150 саветскіх рублёў. Насамрэч камсамол «адшпільваў» 300, але мяне ўляўрылі разам з Хрысьцінай Лялько. Грошы

АНАТОЛЬ КЛЯШЧУК

- Маіх цэнзараў цікавіла,
- чаму кароль займаецца
- спортам, а мядзьведзі
- зьелі расейскую
- дзяўчынку.

дазволілі мне зьездзіць у Маскву й пасьпець сустрэцца зь Мікалаем Улашчыкам, нашым выдатным гісторыкам і археографам. Я засьпеў яго ўжо на Божай пасьцелі. Папрацаваў тады таксама ў адным з маскоўскіх архіваў. Таму нейкай алергіі да прэміі ў мяне няма. Я быў тады ўжо ў вольным палёце, спрабаваў весці жыццё прафэсійнага літаратара. Неблагі такі, раптоўны падарунак.

А ёсьць сярод іншых прэмія, якой я асабліва ганаруся. Гэта прэмія беларускага Гуманітарнага ліцэю, атрыманая мной у 1995 г. разам са сьветлай памяці Ігарам Герменчуком. Яе эквівалент склаў 20 тыс. беларускіх рублёў — самая буйная тады купюра. І я, карыстаючыся выпадкам, прапаную ліцэю, у будучыню якога веру, аднавіць традыцыю сваіх прэміяў. Напэўна, яна была перапынёная таму, што ліцэй трапіў пад крыло дзяржавы. Хоць, калі гаворыш пра нашу дзяржаву, кажаць «трапіў пад крыло» не выпадае...

«НН»: Пад капыты й рогі?

У.А.: Пад бот. Пад цяжкі бот рэ-

жыму.

«НН»: Дзяржава ўзнагародзіла Вас мэдалём Францішка Скарыны. Іван Ціцяноў, вядомы як герастрат, і той атрымаў беларускі ордэн... Ці не зьніжае гэта годнасьці нашай сыстэмы ўзнагародаў? Магчыма, яе зусім давядзецца мяняць?

У.А.: Шмат якія сыстэмы давядзецца мяняць. Мэдалёў Скарыны мне давалі ў зусім іншыя часы. Гэта быў пачатак 1990-х. Разам са мною мэдалёў атрымоўваў Рыгор Бардулін. На той час гэта была найвышэйшая ўзнагарода Беларусі. Яе нам уручаў Васіль Шаладонаў, тагачасны намесьнік старшыні Вярхоўнага Савету. Бардулін публічна пажадаў сп.Шаладону вывучыць беларускую мову і наступную цырымонію правесці на дзяржаўнай мове. На што той зусім не сумеўся, а паабяцаў! І абяцаньне выканаў. Празь месяц ён ужо вёў сьсію на беларускай мове. Іншыя часы — іншая вартасць узнагародаў.

«НН»: Што Вам бліжэйшае ў працы: лёгіка, сыстэма дэдукцыі або інтуіцыя й натхненьне? Письменьнік выбудоўвае сыстэму й накідвае на яе флёр натхненьня?

У.А.: Некалі мне й праўда здавалася, быццам можна распрацаваць нейкія ўнівэрсальныя рэцэпты стварэньня твору. Я нават спрабаваў гэтым заняцца. Але ўжо даўно надзвычай скептычна стаўлюся да тэкстаў кшталту «Як пісаць вершы» ці

«Як напісаць апавяданьне». Яны літаратара могуць толькі ўвесці ў зман. Калі твор чагосьці варты, ня ты яго пішаш, ён пішацца сам, а часам — піша цябе. Ёсьць у мяне такое апавяданьне «Міласць князя Гераніма», народжанае яшчэ ў Полацку. Гэты твор якраз пісаў мяне, а ня я яго. І, прызнаюся (момант інтымны, але круглявая дата, з нагоды якой мы размаўляем, вымагае інтымных прызнаньняў), калі сканчаў апавяданьне, адчуў: побач са мной, за нейкі крок, — чорная сыцяна. Тая мяжа, за якой пачынаецца вар'яцтва. Тады я кінуў на колькі дзён пісаць, проста гуляў над Дзвіной і маўчаў...

«НН»: І не было спакусы пранікнуць праз чорную сыцяну?

У.А.: Калі чалавек не вядзе расьліннага існаваньня, яго непазьбежна адведае думка пра вар'яцтва, пра самагубства. Яна неаднаразова прыходзіла да мяне, як, відаць, і да кожнага з чыгачоў маёй улюбёнай газэты. Маю нават намер напісаць эсэ «Мае самагубствы». Пачаць, напэўна, трэба з тых часоў, калі мне было гадоў дванаццаць. Я ня спаў ночамі і плакаў. Падыходзіла мама і пыталася, што са мной. Я адказаў: «Навошта жыць, калі мы ўсе памром?» Цяпер у мяне ёсьць цэлая тэчка, наладаваная запісамі на гэтую тэму. Чалавек адрозьніваецца ад жывёлы ня толькі тым, што ведае пра сваю сьмяротнасьць, але й тым, што ён мае асэнсаваную магчымасьць выбару ў крытычных сытуацыях. Гэта

тое, пра што Сэнэка аднойчы сказаў: «Дзьверы адчыненыя, можаш пайсьці».

«НН»: Хіба чалавек не адрозьніваецца ад жывёлы яшчэ й тым, што ведае пра сваю бесьсьмяротнасьць? Ці, можа, Вы — атэіст?

У.А.: Але ж у гэтай бесьсьмяротнасьці я буду пазбаўлены свайго цела, якое я так люблю, хоць яно й прыносіць мне столькі пакутаў... Не, я не атэіст. Я грэка-каталік, але не царкоўны вернік. Мне, каб сумовіцца з Богам, не абавязкова ісьці ў храм. Часам гэта атрымліваецца за пісьмовым сталом.

А яшчэ, ведаецца, чалавек адрозьніваецца ад жывёлы тым, што ўмее сьмяяцца.

(Тут пісьменьнік і карэспандэнтка «НН» дэманструюць гэтае адрозьненьне чалавека ад жывёлы. — С.К.). ...І ў гэтай здольнасьці сьмяяцца таксама ёсьць неўміручасць чалавека й літаратуры.

«НН»: Звычайна літаратары пішуць у маладосці нерамантычныя, брутальна-экссуальныя рэчы, а пасталёўшы, кідаюцца ў самую ўзніўшую рамантыку. У Вас, падаецца, наадварот...

У.А.: Чыгачу ўласціва блытаць аўтара й лірычнага героя. Магчыма, у маладосці я быў ня надта падобны да свайго героя. Рамантычным і ўзніўслым рабіўся з гадамі. Ведаецца, паміж аўтарам і героем неабходна падтрымліваць пэўную раўнавагу. Напрыклад, калі аўтар стаў за-

Чалавек розьніцца што ўмее сьмяяцца

надта ўзнісьлім, трэба «прызямліць» ягоных герояў.

«НН»: Колькі дакладна ў Вас кніжак і якія Вы любіце найбольш?

У.А.: Зь перавыданьнямі больш за трыццаць. Пакуль што найбольш люблю апошняю, «Адкусі галаву вароне». Не расчараваны ў «Ордэне Белай Мышы» (the best, тое, што мне даўно хацелася выдаць пад адной вокладкай). Я ўдзячны выдавецтву «Мастацкая літаратура» і ўсім, хто спрычыніўся да яе выхаду. Тым больш што мая кніга выходзіла з такімі прыгодамі. І цяпер маленькі скандальчык вакол яе тлее. «Цэнзараў» цікавіла, чаму кароль у кніжцы інтэнсіўна займаецца спортам, чаму мядзьведзі зьелі менавіта расейскую дзяўчынку Машу...

Адрэдагавалі малючкі Марачкіна. Выцягнулі й падкруцілі вусы на адным малюнку, а на другім абкарналі мужчынскую годнасьць. Тут нейкая трансэндэнтная сувязь — вусы й геніталіі.

«НН»: Некалі Вы назвалі КГБ «яно». «Яно віжавала», «Яно высочвала». Гэта абмоўка ці ахранка для Вас сапраўды — страшнае Яно, «белае бязгладзе»?..

У.А.: Калі памёр Андрэпаў, я быў у Менску, спыніўся ў Вінцука Вячоркі. Назатра мя выйшлі ўдвух на шапчыр па вул.Бяды. Да нас падыходзіць чалавек у гарнітуры й кажа: «Рэбят! Можна вас на пару слов? Я сёгодня внімательно вглядываюсь в прохожих, поскольку горе у нас такое... Я вижу по вашей выправке, по одежде, что вы андроповцы. Нам, андроповцам, теперь нужно держаться вместе». Такім чынам, Яно таксама памылялася...

«НН»: Як Вы думаеце, ці выпусьціць Яно са сваіх лапаў сканфіскаваньня ў Вас і Ваших сяброў альманахі?

У.А.: Я меў дачыненне да двух самвыдавецкіх альманахаў — «Блакітнага ліхтара», які рабіўся ў Наваполацку рукамі найперш Вінцэся Мудрова, і «Мілавіцы», што выходзіў на гістфаку БДУ. Лёс да «Мілавіцы» быў лагяднейшы, адзін з нумароў захоўваецца ў маім асабістым архіве. А вось «Блакітны ліхтар» цалкам сканфіскавалі. Я спадзяюся, што некалі ён будзе даступны ня толькі для літаратуразнаўцаў у цывільным, але й для гісторыкаў нашай літаратуры. Няхай бы «Ліхтар» атрымаў ацэнку чалавек староньяга, але прафэсійнага. Хацелася б пачуць, да прыкладу, думку пра вершы Андрэя Грабава, хлопчыка з Расеі, які ў 8-й класе пачаў пісаць па-беларуску. Пісаў падзіцчачаму таленавітыя, пранізлівыя вершы з пратэстам супроць русіфікацыі, «усходняга прыгнёту». Ім цікавілася тое самае Яно, у тым ліку калі Андрэй служыў у войску. А з войска ён не вярнуўся: знайшлі забітым на пасту. Загадкавая сьмерць.

«НН»: Ці запрашалі Вас да працы над «Энцыклапэдыяй ВКЛ», якую вынцам бы выпусьціць дзяржава?

У.А.: Не запрашалі. Такую кнігу

мусяць рабіць навукоўцы, а я — пісьменьнік з гістарычнай адукацыяй. Можна, мы зробім сваю кніжку, якая будзе звацца «Вялікае Княства Літоўскае»? Мне хочацца, каб нашая зь Зьмітром Герасімовічам «Краіна Беларусь» не стаяла самотна на паліцы, а запачаткавала цэлую сэрыю кніжак, аб'яднаўшы іх сваёй назваю.

«НН»: «Краіна Беларусь» — дарагі фаліант, які амаль увесь прапрададзены. Чаму «абыякавыя манкурты» так цікавіцца ўласнай гісторыяй?

У.А.: Паколькі чалавек жыве ў Беларусі, ён непазьбежна раней альбо пазьней звяртаецца да гісторыі, хоць бы дзеля таго, каб больш упэўнена пачуваць сябе ў гэтым сьвеце. Я ведаю, што даволі актыўна набываюць гэтую кнігу бізнэсоўцы. Ёсьць прыклады, калі яны з «Краінаю» ў руках спрачаліся са сваімі летувіскімі партнэрамі: «Наваградак, Мір, Нясьвіж, Крэва — гэта наша, а ня ваша! Гэта нашыя замкі, а вы што пананісвалі ў сваёй кнізе «Lietuvos Pilis»? Посьпех не мастацкіх, а навукова-папулярных, ілюстраваных кніг, прысьвечаных гісторыі, мне бачыцца заканамерным. Надыйшоў этап, калі чытач хоча ўпэўніцца, што ўсё гэта было насамрэч, што гэта не прыдумалі Караткевіч, Тарасаў, Іпатава або Арлоў. Што можна атрымаць канкрэтны адрас: вось тут стаіць той храм, той палац, дзе здзяйснялася нашая гісторыя. Можна прыехаць туды й амацаць старажытны мур рукамі або расьпіць пляшачку чаго-небудзь прыстойнага — за продак, што ведалі, як перамагаць. Людзі хочучы натхніцца, адчуць адказнасьць... Бізнэсоўцы, якія прачыталі ў свой час «Дзесяць вякоў беларускай гісторыі», цяпер укладаюць грошы ў сьвяткаваньне ўгодкаў Аршанскай бітвы, у рыцарскія фестывалі.

«НН»: «Працэс пайшоў». Але адкуль тады гэтае паўсюднае палляваньне на беларускую мову? Нават БТ на расейшчыну перавялі. Такого не было нават у 1970-я.

У.А.: Мы перажываем этап жорсткай, сыстэмнай русіфікацыі. Пастанову пра ліквідацыю лічэю прыняў, як вядома, Саўмін, а не Мінадукацыі. Гэта нагадвае пра закрыцьцё «нядобранадзейных» Полацкай акадэміі й Віленскага ўнівэрсытэту расейскай адміністрацыяй. Мелі б мы зараз Нацыянальны ўнівэрсытэт, яго таксама абавязкова б зьліквідавалі, адно, відаць, што не пастановаю Саўміну, а ўказам Лукашэнка. Зачынілі «Навінкі», шэраг рэгіянальных газэтаў, «БДГ», якой мне не хапае, у якой я веў рубрыку «3 гісторыі на Вы». «Сталіцу» выкінулі з FM-дыяпазону... Рэжым бачыць ва ўсім беларускім небясьпеку. Але думаю, што ўлада ўрэшце павінна прыйсьці да думкі, якая ляжыць на паверхні: магутны нацыянальны рэсурс незапатрабаваны, а безь яго зьнікне сама гістарычная пэрспектыва дзяржавы.

Наконт падабенства з 1970-мі...

Тады беларуская сьвядомасьць была амаль цалкам сьцёртая. Нават мы, студэнты-гісторыкі, ня ведалі нацыянальных сымбальяў і тых датаў, якія цяпер ведае кожны АМОНавец. Беларуская мова ў менскім тралейбусе тады ўспрымалася з рогатам з «калхозніка» і «дзяроўні». Цяпер такая сытуацыя немагчымая. І калі глядзець шырэй — то можна казаць увогуле пра няўхільнае вызваленьне людзей ад догмаў. Дзеці лепш ведаюць пра Ленана, чым пра Леніна. Старшаклясьнікі пытаюцца ў мяне на сустрэчах: «А хто такі Машэраў?»

«НН»: Як Вы патлумачыце зьяву нейкай дыфузіі паміж рэжымам і супрацівам?

У.А.: Я некалькі разоў адмаўляў-

- Улада ўрэшце павінна прыйсьці да відавочнага:
- магутны нацыянальны рэсурс незапатрабаваны, а безь
- яго зьнікне сама гістарычная пэрспектыва дзяржавы.

ся ад інтэрвію й напісаньня тэкстаў для «Советской Белоруссии». А потым даў інтэрвію з народы выхаду «Краіны Беларусі». Пасьля ваганьняў і кансультацыяў зь людзьмі, што мелі дачыненне да выхаду кнігі, вырашыў: варта гэта зрабіць, каб «легалізаваць» кнігу для распаўсюду ў дзяржаўных інстытуцыях адукацыі й культуры. Бо якраз у той час новы дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі забараніў прэзэнтацыю «Краіны».

Але адна рэч — інтэрвію, і зусім іншая — сталае супрацоўніцтва з афіцыйнай газэтай, якое накладае абавязкі і дыктую правільны гультні. Праглядаючы раз-пораз публікацыі гэтых «дыфузіянераў», я бачу, як яны цэнзуюцца альбо самацэнзуюцца. Нават у дзяжурных пераліках пісьменьнікаў заўважаш адсутнасьць тых, хто проста ня можа не прысутнічаць у такім сьпісе.

«НН»: У творах Вы дыхтаўна й са смакам апісваеце рэчы. Вам

уласьціва фэтышызацыя прадметаў, аб'ектаў жыцьцёвай прасторы?

У.А.: Я люблю некаторыя свае старыя швэдры. У іх «запісаная» дарагая мне інфармацыя пра вандроўкі, сустрэчы. Але асабліва рэч — вось гэты пярсьцёнак на маёй левай руцэ. Я ніколі не насіў пярсьцёнкаў. Адно што ў дзяцінстве мы набывалі за 50 капеек такую штучку з каменчыкам. Каменчык выкалупвалі, а лапкі расьціскалі й ставілі ў вэртыкальнае становішча. Гэта была зброя ў бойках каля танцпляцоўкі з задзьвінскімі. Вельмі ўздзейнічала на апанэнта. Бо з кэстэтам я ня біўся ніколі.

Я не насіў заручальнага пярсьцёнка. Золата — гэта не маё. І раптам

дзесяць гадоў таму мастак-ювэлір Мікола Кузьміч, які працаваў над вобразам Крыжа Эўфрасіньні Полацкай, падараваў мне гэты пярсьцёнак. Майстар сьцьвярджае, што ён каваны, што ў ім звыш 5 тыс. удараў. Тут такая самая рачная пэрлінка, як у крыжы Эўфрасіньні, і камень-хрызапраз. А маючы пэўную долю фантазіі, можна ўбачыць у пярсьцёнку абрысы Спасаўскага сабору Полацкага Эўфрасіньнеўскага манастыра. Мой пярсьцёнак стаўся часткай мяне самога. Калі я яго не дзе забудуся, мне дастаткова націснуць на нейкую кропачку ў сьвядомасьці, і я ведаю, дзе ён. Некалі ехаў у цягніку ў Лёндан, у Скарынаўскую бібліятэку, а расейскі праваднік Коля пярсьцёнак у мяне скраў. Я імгненна вылічыў, што ён ляжыць у Колева кішэні. Праваднік сказаў, што пажартаваў. Гэта ў іх такія жарты.

«НН»: Дарэчы, куды будучы Вашыя наступныя вандроўкі?

У.А.: Калі казаць пра вандроўкі ў часе, то, магчыма, гэта будзе 1831 г., паўстаньне, вяртаньне Міхала Валовіча ва ўціхаміраную Беларусь. Мясце цікавіць таксама жыцьцё Вітаўта Парфіяноўча, які выдаў Каліноўскага. А пра вандроўкі ў прасторы першымі даведаюцца чытачы «НН».

«НН»: Дзякуй. Вы — адзіны прафэсійны пісьменьнік Беларусі.

У.А.: Відаць, не адзіны. Ёсьць Алексіевіч, Разанаў... Гэта калі казаць пра літаратурную працу як адзіны сродак зарабіць на жыцьцё. Але ёсьць і іншы аспект — сяброўства ў адпаведнай арганізацыі — напрыклад, у Саюзе пісьменьнікаў. Хтосьці лічыць такі крытэр абсалютна фармальным. А я ў адказ распавядаю эпізод з сваёй, так бы мовіць, творчай біяграфіі. Уступіўшы ў СП, я пакінуў газэту і цалкам перайшоў «на вольны хлеб». Хутка адчуў да сябе яшчэ больш пільную ўвагу, чым раней. Дахаты пачалі прыходзіць людзі ў форме. Потым нас з жонкай выклікалі ў міліцыю й казалі, што ў нашай кватэры робяцца падпольныя абарты. Я пытаюся: адкуль такія цікавыя зьвесткі? Паказваюць здалёк тэчку: вось паказаныя суседзяў. І што суседзі пішуць? «Ведут нелюдзімы образ жыцця, разгаварваюць на беларускамоўным мове». Я пачаў адказваць на закіды ў такой жа самай танальнасьці, капітан падняў вочы і сказаў: «Потише! Ты же нигде не работаешь, в любой момент можем привлечь тебя за тунеядство». І тут я яму пад нос — выпіску з заканадаўства: сябры творчых саюзаў могуць весці вольную творчую працу й не лічыцца пры гэтым дармаедамі. Капітан абвяс, справа пра абарты растала, з таго часу я й лічу сябе прафэсійным пісьменьнікам.

«НН»: Што для Вас літаратура?

У.А.: Тэрыторыя свабоды.

Гутарыла Святлана Курс

Шчыра дзякую ўсім удзельнікам форуму, якія на мой заклік дасылалі пытаньні для ўладзімера Арлова.

СК

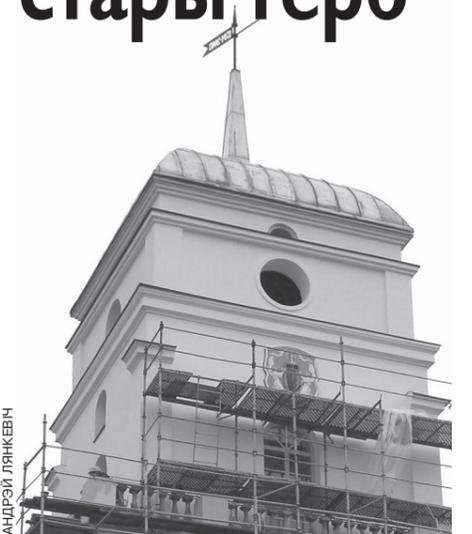
На новай ратушы стары герб

Працяг са старонкі 1.

Гэтая падзея знакавая ў сьвятле цяперашніх пошукаў дзяржаўнае ідэалёгіі. Будынак ратушы, як знак эўрапейскасьці й тутэйшых дэмакратычных інстытуцыяў самакіраваньня, быў зьнесены на асабісты загад цара Мікалая I, каб згадак не было «о былых вольностях и литовском праве». І вось, зьнішчаны ў 1857 г., сымбаль гонару й славы места зноў паўстаў тамсама, дзе й стаяў ажно ад XVI ст. Вярнуўся на сваё пачэснае месца й паўтысячагадовае даўніны герб. Такі Беларусь у Эўропу?

Таму хвалюючая валтузья й назлобныя машчкі менскага начальства ды простых работнікаў не дратуюць. Пазьрыць на эпохальны момант гісторыі Менску набралася сьвет народу. А з ганку клубу «Адмірал» экскурсавод ужо бадзёра рапартаваў купцы расейскіх турыстаў, што ратушу зьнеслі іхныя продкі, а цяперашні беларускі ўлады багата робяць для ўзнаўленьня нацыянальнае спадчыны. Выгляд у расейцаў быў агаломшаны. Вурчэлі будаўнічыя машыны. Ішоў дождж. Зіхцеў на ратушнай вежы герб Менску.

Сяргей Харэўскі

Што відаць зь «вежаў Сафіі»

Там, дзе вежы Сафіі. — Менск: «Мастацкая літаратура», 2003

Гэтая кніга выйшла да чарговых, дзясятых Дзён беларускага пісьменства, якія пройдуць у Полацку. У ёй зьмешчаныя творы аўтараў, жыццё і дзейнасьць якіх звязаныя з полацкім краем. Нарэшце надарылася мажлівасьць зрабіць хрэстаматыю літаратурнай спадчыны Полаччыны.

Укладальнік зборніка Навум Гальпяровіч не асабліва шчыраваў, рыхтуючы рукапіс. Нічога новага кніга не адкрыла: ані імянаў, ані забытых, вартых вяртаньня чытачу тэкстаў. Самуілэнка ўкладальнік узяў з школьнай хрэстаматыі, Журбу — з «Анталогіі беларускай паэзіі» (1993), частка твораў перавандравала з зборніка «Полацак», які выйшаў у старажытнай сталіцы крывічоў летась.

Дзіўна, але ў «Вежах Сафіі» няма Алены Ніякоўскай, Уладзімера Лобача, Сяргея Шыдлоўскага — адметных твораў цяперашняй культурніцкай прасторы Полаччыны. Ну добра, ня ведае ўкладальнік творчасці «неэспэшных» літаратараў, але, выглядае, ня ведае і майстроў п'яра з сваёй роднай літаратурнай арганізацыі. Нават тры, якія даўно пакінулі гэты сьвет. Гараса Хадкевіча, напрыклад, прадстаўляе ў зборніку газэтны нарыс пра цар-дуб на Тураўшчыне. Але ж, далібог, ёсьць што выбраць у Хадкевіча. Вось як пісьменьнік згадвае ў адным са сваіх твораў горад юнацтва: «Полацак — стары, але невялікі па тым часе горад, здаўся мне казачным. Брукаваныя вуліцы, каменныя дамы, гмахі колышняга кадэцкага корпусу, высокая ўзьнятая купалы і шпілі, што трапляліся мне на вочы, — выглядалі інакшымі, чым у нас у вёсцы — нібыта яны былі зусім зь іншага сьвету». Каб адшукаць нешта падобнае, трэба ўважліва перачытаць спадчыну.

Няма ў «Вежах Сафіі» і забытых імянаў літаратараў-палачанаў мінулага стагодзьдзя, якія пакрысе пачалі вяртацца ў нацыянальны культ-

турны абсяг: Ганны Брэскай (яе вершы сёлета патрапілі ў Скобляву паэтычную анталёгію ХХ ст.), Язэпа Козіка, Тэрэнта Лясковіча. Няма маладняўкоўцаў, якія сур'эзна паўплывалі на культурнае жыццё Полацку ў 20-я: Алесь Дудара, Алесь Звонака, Валер'я Маракана... Не кажу ўжо пра полацкіх літаратараў з далейшае мінуўшчыны: Ігнація Іяўлевіча, Філафея Утчыцкага, Віцэнція Бучынскага, які выдаваў у Полацку часопіс «Miesieźcznik Połocki», Мікодыма Мусьніцкага, Мацея Сарбеўскага... Калі мы паўсюль кажам, што Полацак — гістарычная калыска беларускай дзяржаўнасьці, дык мусім паказаць усю глыбіню яе культурніцкіх каранёў. Прышоў час выйсці за межы Скарыны і Сімяона Полацкага.

Тут ня толькі Гальпяровіча віна, але і ўсяго літаратуразнаўства. У любой айчыннай энцыклапедыі працягася, што Мусьніцкі ў 1803 г. у Полацку выдаў паэму «Палтава», якая выклікала «вострую ідэйную палеміку паміж прыхільнікамі асьветніцтва і езуітамі». Чаму тую паэму не перакласці на беларускую мову? Гэта можна адшукаць звесткі пра гэтую адметную дыс-

кусію інтэлектуалаў Полацку й Вільні? Дзе знайсці інфармацыю пра літаратурны асяродак, які паўстаў у Богаўленскім манастыры ў сярэдзіне XVII ст.? Ці можна даведацца пра ўсё гэта і шмат што іншае з сучасных падручнікаў літаратуры? Такое ўражаньне, што беларускае літаратуразнаўства засталася на рубяжах 60—70-х. Адно што Яна Баршчэўскага крыху засвоілі.

Ёсьць, на жаль, і недакладнасьці ў біяграфічных звестках пра аўтараў, пададзеных у зборніку. Мудроў, напрыклад, аўтар трох кніг, а не адной, як паведамляецца. Мінкі таксама выдаў тры дарослыя кнігі (няўжо ўкладальнік не чытаў «Краіны хлудай»?). Ня згадваецца й пра перакладніцкую дзейнасьць гэтага паэта. Няма ў Наваполацку такой шматтыражкі «Палімір». Зусім адсутнічае ў зборніку біяграфія Алены Шыпілы.

Кніга прыемна здзіўляе паліграфічным выкананьнем. І расчароўвае зьместам. Дзеля ўкладаньня такіх зборнікаў варта ствараць рэдкалегію на чале з прафэсійным літаратуразнаўцам. У Беларусі ж усё няк ня скончыцца эпоха «падзвіжніцкага» павярхоўя.

Алесь Аркуш

Кніга пра Пінігіна

У Францыі ў «Беларускай сэрыі» выдавецтва «Арматан» выйшла кніга «Мікола Пінігін: пастаноўкі аднаго выгнаньня». Яе напісала вядомая французская тэатразнаўца Віржынія Шыманец. «Пінігін быў рухавіком рэформы беларускага тэатру, але, як і многія іншыя артысты і інтэлектуалы, ён быў вымушаны пакінуць сваю краіну, калі яна ператварылася ў аўтарытарную рэспубліку», — піша аўтарка, доктарка тэатразнаўства, выкладчыца ўнівэрсытэту «Парыж ШВ». Рэдкае 162-старонкавае выданьне пра беларускі тэатар на замежнай мове.

Кнігі поштай

Н О В А Е

АНТАЛЁГІЯ СУЧАСНАЙ ПАЛІТЫЧНАЙ ФІЛАЗОФІІ. Укладаньне і ўводзіны Янаша Кіша. Пад рэд. Ул. Роўды — Мн.: Тэхналогія, 1999. — 461 с., цвёрдая вокладка. Кніга адлюстроўвае асноўны погляд на сучасную палітычную філэзофію ў фокусе спрэчак філэзафаў у англасаксонскім грамадстве. **2700**

БАРЫС Сымон. Беларускія імёны. Дапаможнік для маладых бацькоў. 16 с. У слоўніку зьмешчаныя традыцыйныя беларускія формы мужчынскіх і жаночых імянаў, распаўсюджаных у хрысьціянскім сьвеце, а таксама дахрысьціянскія імёны, якія бытавалі ў асяродзьдзі беларускіх арыстакратаў. **1500**

ШКЯЛЁНАК Мікола. Беларусы і суседзі. Гістарычныя нарысы. 300 с. Мікола Шкялёнак (1899—1946) — беларускі гісторык і палітык. Напісаў і пакінуў нашчадкам прэўдзіваю гісторыю роднай Беларусі. Артыкулы з розных выданьняў і склалі гэтую кнігу. **7 700**

СТАТУТ Вялікага Княства Літоўскага 1566 г. 352 с., цвёрдая вокладка. Кніга ўяўляе сабой перавыданьне аднаго з найлепшых помнікаў прававой культуры беларускага народу — Статуту Вялікага Княства Літоўскага. **15 000**

СТАТУТ Вялікага Княства Літоўскага 1588 г. 207 с., цвёрдая вокладка. Помнік юрыдычнай думкі і прававой культуры пэрыяду адраджэньня. CD: **HARD LIFE - HEAVY MUSIC 2.** Кампіляцыя айчынных мэталічных гуртоў: Straight Land, Tvar, Vir, The Regent, Evthanzia, Aposcryphal, Partyzone, Znich, Sufferer, Necromant, Gloom Art, Soncavort, Aquamorta, Deadmarsh, Arizona, Vicious Crusade. **6 000**

КРАМА. Enjoy the silence. Максы-сынгл КРАМЫ зьмяшчае кавэр-вэрсію хіта Dapuche Mode і танцавальныя рэміксы «крамоўскай» вэрсіі «Enjoy The Silence», якія выканалі Maks Retort і DJ Yarik. CD: **КРАМБАМУЛЯ 1S. Каралі раёну.** Гэта іншая «Крамбамуля», без прывязкі да мясцовасьцяў, але з прывязкай да дваровае романтикі, настальгіі, 70-х гадоў... CD: **ПАЛАЦ. Сьвятончы.** Апошні альбом (2003) легендарнага гурту. У альбом увайшлі чатыры новыя кампазыцыі і найлепшыя песні мінулых гадоў. CD: **КРАМА. Хавайся ў бульбу.** Новы альбом клясыкаў айчыннага рок-н-ролу. «...Варта прыняць да ведама: праграму «Крама» стварыла варту, ці не найлепшую ў сваёй гісторыі ўвайшло ўсё самае ўзніслае і настрашнае з створанага ім на працягу 1995—2002 гадоў. CD: **КІРЧУК Іван. Спадчына загінуўшых вёсак.** Доўгачаканы сольны альбом лідэра «Этна Трыё Тройца» Івана Кірчука. Гэтая праца была запісаная ў Нідэрляндах яшчэ ў 1999 годзе й там жа выйшла годам пазьней. **9 000**

ЛУЦКЕВІЧ Антон. Да гісторыі беларускага руху. Выбраныя творы. 288 с. Укладаньне, прадмова, камэнтар і анатаваны індэкс імянаў Анатоля Сідарэвіча. У зборнік уключаныя найбольш вядомыя творы з гісторыі беларускага руху. **5 000**

ЖЫБУЛЬ Віктар. Дыяфрагма. Збор вершаў. 112 с. У новую кнігу Віктара Жыбуля увайшло ўсё самае ўзніслае і настрашнае з створанага ім на працягу 1995—2002 гадоў. **3 500**

ДАРАФЕЙЧУК Ірына. Паганскае кола. Вершы. 84 с. **2 000**

АНТАЛЁГІЯ СУЧАСНАГА БЕЛАРУСКАГА МЫСЛЕНЬНЯ. 496 с. Укладальнікі Алесь Анціпенка, Валіяцін Акудовіч. У кнізе сабраныя найлепшыя філэзофскія і культуралогічныя тэксты, якія зьвязаныя ў розных выданьнях зцягам апошняга дзесяцігодзьдзя. **4 600**

ХАДАНОВІЧ Андрэй. Старыя вершы. 120 с. У кніжку зьмешчаны вершы, напісаныя ў 1996—1999 гадох. **3 500**

ДЗЯЕСЛОЎ №4, 2003. 256 с. У нумары: Ігар Бабкоў, Францішак Вядзьмак-Лысагорскі, Адам Глэбус, Патрык Зюскінд, Віктар Казько, Максім Лужанін, Анатоль Сідарэвіч, Віктар Шніп ды іншыя. **4 000**

150 ПЫТАНЬНЯЎ І АДКАЗАЎ З ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ. 238 с., цвёрдая вокладка, укл. і прадм. — Зьм. Санько, І. Саверчанка. У папулярнай форме падаюцца разнастайныя звесткі зь беларускай гісторыі пра найважнейшыя падзеі мінулага, пра выдатных дзяржаўных асобаў, славетных герояў, дзячоў культуры і інш. **10 000**

ARCHE-Пачатак №2, 2002. 256с. Тэма нумару — «Нашы дзеткі» **1 900**

ARCHE-Пачатак №3, 2002. 296с. Тэма нумару — «Андрэй Хадановіч» **2 000**

ARCHE-Пачатак №1, 2003. 208 с. Тэма нумару — «Расейскае пытаньне» **2 000**

ARCHE-Пачатак №2, 2003. 200 с. Тэма нумару — «Туманнасьці беларускай гісторыі» **2 000**

CASTRUM, URBS ET BELLUM. Зборнік навуковых прац. 422 с., цвёрдая вокладка. Зборнік артыкулаў, прысьвечаных гісторыі, архэалёгіі і культуры Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропы ў сярэднявеччы пэрыяду і новай часы. **6 000**

MARA Алесь. Аўтаманаграфія. 168 с. Гэта своеасаблівы літаратурна-мастацкі праект, спраўджаны на старонках альбому, дзе, акрамя рэпрадукцыяў твораў, можна пабачыць дакумэнтальныя фота, вершы, дзённікавыя запісы. **25 000**

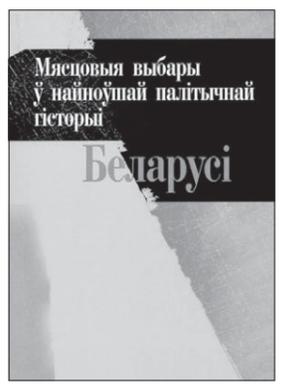
Поўны каталёг з анатацыямі і вокладкамі глядзіце на сайце <http://www.knihi.net> альбо замаўляйце поштай.

Атрымаць кнігі можна таксама і накладзеным плацяжом (далей — НП), г. зн. аплата — па атрыманы на пошце. Для гэтага трэба даслаць ліст з замовай на адрас: **п/с 333, 220050, Менск** (без пазнакі «Кнігі — поштай»), пазначышы сваё імя, імя па бацьку, прозьвішча і падрабязны адрас (для хуткасці — тэлефон, e-mail, пэйджэр). Пры дасылцы НП зьніжкі ня дзейнічаюць. Цэны ў каталёгу — для Менску. Для рэгіёнаў зьніжка 10% (толькі пры перадаплате). Замову можна даслаць на e-mail **EXLIBRIS@TUT.BY** ці патэлефанаваць **(029) 643-57-33**.

Кніга пра беларускую палітыку

Мясцовыя выбары ў найноўшай палітычнай гісторыі Беларусі. — Менск, 2003. — 296 с.

Беларуская палітыка апошніх двух гадоў пад мікраскопам палітычнага аналізу. Палітычныя цэнтар і палітычная пэрыфэрыя, кадравая й рэгіянальная палітыка ўладаў, веліч і нэндза дэмакратычнай апазыцыі, найбольш імаверныя стратэгіі палітычнай барацьбы. Для аўтараў гэтай кнігі не існуе забароненых тэмаў або недацкіальных персанажаў. Пытайцеся ў кнігарнях і незалежных распаўсюднікаў.

• НОВЫЯ КНІГІ •

Памяць зямлі Беларусі / Склад. В. Мішчанка. — Менск, 2003

Фотаальбом створаны ў стылі, характэрным для падарункава-турыстычных выданьняў савецкага часу, — сабраная тутака ўсяго патроху: ёсьць і флёра з фаўнаю, і помнікі архітэктуры, і сучасныя гарадзкія краявіды. Да здымкаў падабраны адпаведныя тэкставыя матэрыялы — урыўкі зь вершаў Якуба Коласа, Янкі Купалы, Р. Барадуліна, А. Разанова ды інш. Адкрывае кнігу фрагмэнт зь «Зямлі пад белымі крыламі» У. Караткевіча. Тэкст падаецца на беларускай, расейскай, ангельскай ды нямецкай мовах. Цэна выданьня — 13500 руб.

Песьня аб паходзе Ігара / Прадм. А. Бутэвіча. — Менск: ВГАА «Кавалер Паблішэрс», 2003. — 65 с.: іл.

Тэкст, аздоблены ілюстрацыямі П. Патарнікава, публікуецца ў арыгінале, а таксама на беларускай (пераклад Янкі Купалы) ды ангельскай (пераклад І. Пят-

ровай) мовах. Выданьне каштуе каля 6000 руб.

Слоўнік выдавецкіх і паліграфічных тэрмінаў: Ангельск.-бел., бел.-ангельск. — Менск: Тэхналогія, 2003. — 93 с. 500 ас.

Упершыню ў Беларусі, славетнай кнігавываўцамі традыцыямі, выходзіць слоўнік такога кшталту. Кожная з частак выданьня — ангельска-беларуская ды беларуска-ангельская — зьмяшчае блізу 2500 тэрмінаў па кнігадрукаваньні й кнігараспаўсюдзе.

Трыфаненкава М. Матэрыялы зьяяборства ва ўсходнеславянскай фальклёрнай традыцыі: Генэзіс. Сэмантыка. — Менск: БДУ, 2003. — 139 с. 100 ас.

У манаграфіі разгледжаны ўнівэрсальны матэрыялы культуры індаэўрапейцаў — зьяяборства. Грунтуючыся пераважна на матэрыяле беларускай народнай творчасці, аўтарка прапачвае ўзнікненне й сэмантычны асаблівасьці вобразу зьяя, паказвае значэньне беларускага фальклёру як носьбіта індаэўрапейскага міталёгічнага субстрату. Знайсці выданьне можна ў «Акадэмкнізе». Цэна 3200 руб.

Уінтэр Г.Р., Бэлоўз Т.Дж. Канфлікт і кампраміс: Уводзіны ў палітычную навуку / Навук. рэд., пер. з ангельскага. В. Маруцік. — Менск: Тэхналогія, 2002. — 507 с.

Гэты падручнік з паліталёгіі напісаны пры канцы 1990-х амэрыканскімі выкладчыкамі для амэрыканскіх студэнтаў. Ён стварае добрую альтэрнатыву айчынным «постсавецкім» дапаможнікам, дазваляючы зірнуць на асноўныя пытаньні палітычнае навукі вачыма сучаснага заходняга чалавека. Асаблівую ўвагу прыцягваюць старонкі, прысьвечаныя агляду асноўных палітычных тэорыяў ды ідэалёгіяў, аналізу мэханізмаў палітычнай сацыялізацыі асобы, ролі выбараў у грамадзтвах рознага тыпу (дэмакратыях, камуністычных дзяржавах, краінах «трэцяга сьвету»). Прыдаць выданьне можна ў «Кнігарні пісьменьніка», цэна блізу 4000 руб.

«Problemę świadomości narodowej ludności polskiej па

Białorusi. — Горадня, 2003. — 300 с. 2000 ас.

Матэрыялы міжнароднай навуковай канфэрэнцыі, што адбылася ў Горадні 16—18 лістапада 2001 г.

Нацыянальная безопаснасьць Рэспублікі Беларусь: Современное состояние і перспектывы / Ін-т нац. безопаснасьці Респ. Беларусі; Ін-т эканомікі Нац. Акадэміі наук Беларусі; Мясніковіч М., Нікітэнко П., Тузіков В. і др. — Менск, 2003. — 500 ас.

У кнізе выкладзены погляд сёньняшняга кіраўніцтва краіны на нацыянальную бяспеку ў палітычнай, эканамічнай, экалягічнай, вайскавай, энэргетычнай, інфармацыйнай сфэрах, на інтарэсы, пагрозы й асноўны напрамкі яе забесьпячэньня ва ўмовах глянбалізацыі. У «Акадэмкнізе» выданьне каштуе каля 25000 руб.

«Остарбайтеры». Принудительный труд белорусского населения в Австрии: Доку-

менты і матэрыялы. — Менск-Грац, 2003. 500 ас.

Асноўную частку зборніка складаюць дакумэнтальныя матэрыялы, расшуканыя ў Нацыянальным архіве, а таксама архівах Нямеччыны, Аўстрыі, Літвы, Эстоніі; афіцыйныя распараджэньні акупацыйнай адміністрацыі пра адпраўку беларускіх працоўных у «Остмарк», асабістыя дакумэнтальныя остарбайтэраў, абвесткі пра набор моладзі на працу ды інш. Усе матэрыялы публікуюцца па-беларуску і моваю арыгіналу — па-нямецку. Большасьць дакумэнтаў бацьчы сьвет упершыню. Ёсьць падборка фотадакумэнтаў. Цэна ў «Акадэмкнізе» — блізу 13000 руб.

Варыцкий А., Давыдюк С., Логинович Я. Шахматная задача на Берестейшчыне. — Берасьце, 2003. — 132 с.

У кнізе сабраныя 444 шахматныя задачы аўтарства берасьцейскіх складальнікаў.

Тацяна Вабішчэвіч

Рыгор Барадулін

Працяг. Пачатак у «НН» № 19, 21, 23, 26, 29.

Голас...

Міжволі пачынаю задумвацца, а ці зямнога паходжання вялікі сябар мой Уладзімер, Валадзімер, Валадар, Волат? Ці не прыбыў ён з іншых, болей дасведчаных сьветаў? Бо ня можа ў галаве, хай сабе й незвычайнага сьмяротнага, зьмясьціцца гэтулькі ведаў, а ў сэрцы — гэтулькі любові да зямлі, якая сталася яму роднай, гэтулькі шаны да мовы, якую пераняў ад крывіцкага роду, які балеў яму. Незямным талентам, незямной працавітасьцю, шыраваньнем надзяліў Звышні Уладзімера.

А ў штодзённасьці геніяльны летуценнік, нястомны дойдзіл замкаў беларускага духу, утрапёны суаўтар мінуўшчыны й будучыні быў зямны. Не цураўся ні чаркі, ні скваркі, ні лясной дарогі, ні начлегу ў стозе.

Ён цікавіўся ўсім, ён бачыў усё, радаваўся па-дзіцячаму любой правяе жыцьця, бо, цяпер разумею, адчуваў сваё кароткае гасьцяваньне на зямлі. І шурпатую жвірынку падымаў да зорак. І подзьмух ветрыку ўраганам рабіў. І дажджыну ў залеву ператвараў.

Ён умеў усё. Яго слухаліся незацуглянныя думкі ягоныя ж.

Невыпадкава недзе на пачатку 80-х між іншым сказаў быў: «Я не пісаў трох рэчаў: песень, дзіцячых вершаў і баск. Трох рэчаў ня ўмею. Усё астатняе ўмею, пачынаючы ад опэрнага лібрэта і сканчаючы віншаваньнямі, вершамі табе і сястры...»

Умеў усё, бо невераёмна шмат ведаў, бо надзелены быў волатуўскім талентам, празарлівасьцю й прарочыстасьцю.

Умеў усё, бо любіў слова, мілаваў слова, чуў і адчуваў. Шанаваў слова ўзвышанае й вытанчанае, плягаваньне і слова з паганскім першародствам, слова побытавае, аблачыстую послаўку й смалістае выслоўе. (Багатаму чорт і ў кашу с...эць, а беднаму і ў поліўку с...ыць. Грыбоў — хоць с...акай еж. Што рабіць — узяцца за клубы і ў с...аку трубіць.)

А я чытаў сябру вушацкую цвялілачку з пастуха, якую з малалецтва помніў:

Пастух трубіў —
Штаны згубіў.
Пастушка йшла,
Штаны знайшла:
— Пастух, вярніся,
Штаны знайшліся!

Калі мяне заносіла, калі пачынаў гарачыцца, Уладзімер сваім па-лагоднаму зьдэлівым голасам сьцішаў: «Не фігуруйся, Грышачка!»

Упадабаў Уладзімер і мой нававтор — зайсьці ў акіян па фатэрлінію (гэта калі мы на афіцэрскіх зборах купаліся ў Ціхім акіяне).

Адно не любіў афіцэрскіх збораў балбатні з ідэялігічным гарнірам.

Пленум Саюзу пісьменьнікаў па прозе. Доклад робіць Іван Чыгрынаў, па-савецку грунтоўна, па-чыгрынаўску самазамілавана. І ў амаль цішыні далікатны голас Уладзімера Караткевіча:

— Балбоча, а я застуджаны. Мне галава баліць.

Гэта быў час пыжыкавых (для цэкоўцаў) шапак ды імпартных дублёнак (зноў жа для служак народу).

Барыс Сачанка ў сваіх палескіх лёгках пісаў кшталту: Салвось няк ня мог узьбіцца на карову. А васьм Караткевіч так і ня ўзьбіўся на звычайны кажухок, такі яму неабходны ў паездзінах. Пра пыжыкавую шапку й ня думаў. Калі выпусьцілі ў Чэхаславацкіну, прывёз колькі барэтаў (і мне адзін, самы модны, прэзэнтаваў) ды рудую, тоўстай сьвіной скуры куртку. І потым, смакую-

чы піва, прыгаворваў: чэске півэчко любяць все... Дома куфаль зь півам стаяў на кардонным кружляку з вывай Швэйка. Гэта таксама прывёз з Прагі. Бо наагул любіў Гашака.

Піва Уладзімер любіў. Віно ня дужа. Часам эпажэна напаяўся: «Я не буду пить вино, лучше буду есть г...но. Голова болеть не станет, а блевать мне все равно».

І непрычаснае слова, і папэўка, каб уцьвяліць самаробленых рафінаваных інтэлігентаў (як казаў Уладзімер, інцеляў), — гэта было своеасаблівай крапасной сьцяной, якая адгароджвала нястомнага творцу ад цікаўных развакаў, ад марнатраўцаў часу, ад прыліпалаў.

Уладзімер адгукаўся на ймя Фама.

як паплысьці ў моры, Уладзімер сьпяваў:

Купались две форели
И с ними был форел.
Форели постарели,
Форел не постарел.

На дзьвярах у Караткевіча, як Алімпійскія кольцы, доўга значыліся знакі ад малатка. Да Уладзімера прыехаў чэскі сябра, пачалося славянскае застолье з крывіцка-паганскім ухілам. А паверхам ніжэй, якраз пад Караткевічам (так лёс гістарычна намерзіў), жыў пэат дужа, як казала мама мая, самалюбівы. Ці да лекцыі рыхтаваўся, ці фальклёр, сабраны студэнтамі, рэдагаваў. Застолье парушыла ці-

званіў Лучанок: «А ў нас гімн гатовы. Музыка мая». Адказаў яму: «Хто аўтар словаў, я ведаю». Лучанок паклаў трубку.

Дарэчы, гэтым жа мэтадам завалілі помнік у Курапатах. Усё мастацкай дасканаласьці нестала. Узначальшчыкі й гэтай камісіі атрымалі пасады. А помніка дасюль няма.

І калі, бывала, каб трохі пад'юрыць Уладзімера, пачынаў:

Над чаркай мы ня раз рыдлі,
Аж ля пулоў завіўся здор,
Мы рухнем шчыльнымі радамі
На родны, вольны наш прастор, —
мой вялікі сябра крычаў: «Не апашай сьвятое! Сьвінтух!»

Хіба ў сьне адпачывалі вочы пра-

прысьпешлівай гідотай, з падмызьнікам, з падхлебнікам, з падхвоснікам.

Уладзімер заўсягды не хапала грошай, бо пісаў на гістарычныя тэмы, да якіх камуністычная ідэалёгія ставілася грэбліва. Грошы, вядома, былі ў касаватка драматурга Макаёнка, які ахвотна выручаў багатага толькі на творы Караткевіча. (Сам быў удзельнікам паходу да Макаёнка, калі Уладзімер вяртаў пазыку акуратна ў час.) Праўда, аднойчы пакрыўдзіўся бедны на багатага.

Караткевіч папрасіў пазычыць грошы раніцай, Макаёнак схадзіў у ашчадную касу ды зняў патрэбную суму. Пад вечар Уладзімеру не хапіла, зноў да Андрэя, а той запыраў:

— Ня буду я хадзіць у касу два разы на дзень, як на службу.

Болей Уладзімер не зьвяртаўся да грашавітага камэдыянта. А мне засталося толькі падбадзёрыць сябра экспромтам:

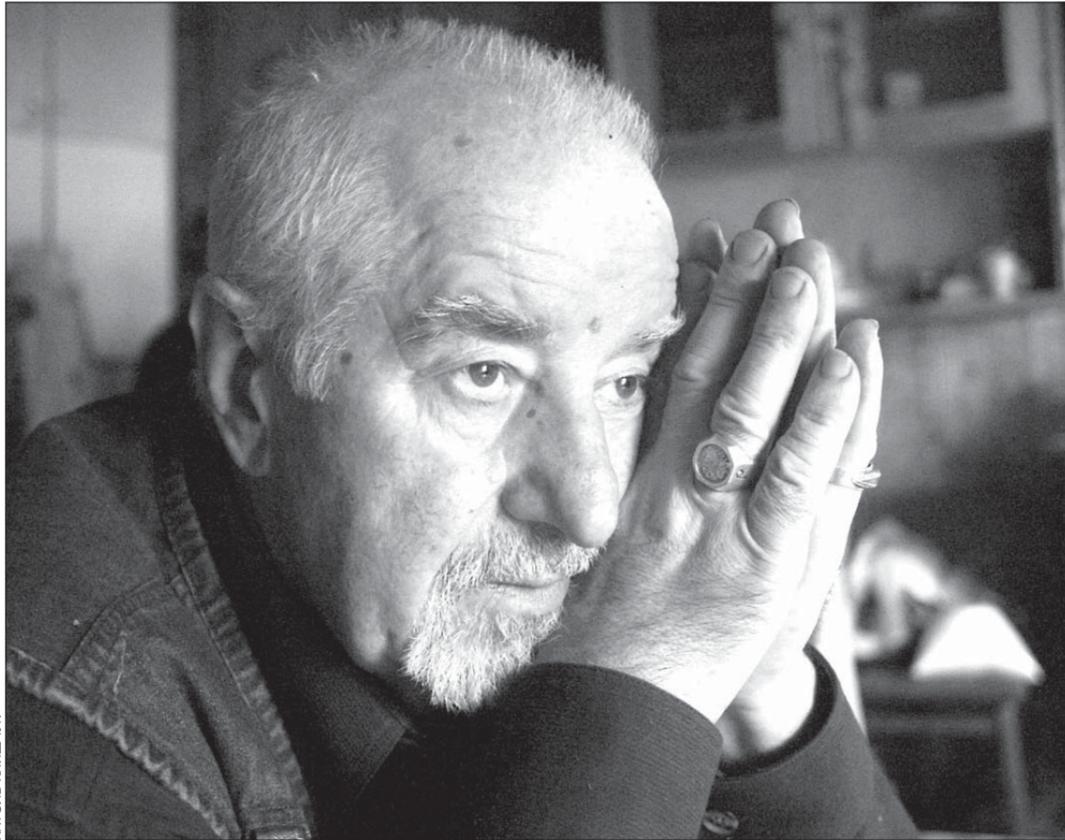
І паваліцца славы казённы тын,
І развеецца пыл
Грашавітай раскошы.
Макаёнак запомніцца
Толькі тым,
Што ў яго
Пазычаў Караткевіч грошы.

Цешылі мы сябе тагачаснымі выслоўямі: шчасьце не ў грашак, а ў іхняй колькасьці. Альбо: вып'еш з раніцы — цэлы дзень вольны. Хапала колькасьці бяз мяккага знаку, часу вольнага Уладзімеру не хапала. А пазычыць часу дазволена было толькі ў Звышняга. І Караткевіч пазычаў і вяртаў спраўна. І вярнуў зь ліхвой.

Караткевіч шанаваў час, і час спрыяў свайму таленавітаму працаўніку. Мяноўна час, а не сучаснасьць.

І запаміналася, як пажадаў афіцьянту ў рэстаране маскоўскага аэрапорту, калі мы ляцелі ва Уладзівасток: «Длинных Вам лет и долгой жизни!»

Філялігічнай разьмінкай была ў дасьціпніка ахвота выдумаць прозьвішча альбо ўжо знаёмае выкруціць, перайначыць. Казаў, што «Прокша» гучыць яму як «копша», а копша азначае магільны дух, дух з магільных капдоў. Слова «гіль» — па-расейску «чепуха». І ўла-

З запазухі

А ўзьнікла яно так. Тэлефон Караткевіча, вядома, быў падключаны адпаведна. І часта даваў зьбівы. Званілі й прасілі Фаму Фаміча. Гэта выводзіла зь сябе працаўніка. Але прывучыла ягонае вуха. І таму часта я круціў як бы ў новае ймя.

Мы сядзелі ў Фаміча
Доўга і цярпліва.
Стала піва як мача
І мача — як піва.
Ці:

У гарэлку ўткнуўшы лыч,
Задрамаў Фама Фаміч...

Сам Уладзімер, бывала, пісаў вясёлыя эпіграмы. Але нязлыя, з добрай усмешкай. Кшталту:

Сьцяпан Захарыч Гаўрусёў
Уцёк ад жонкі без трусёў.

Пад добры настрой, на добрае надвор'е, на якую хвіліну адарваўшыся ад свайго дабравольнага эшафоту — пісьмовага стала, Уладзімер цытаваў Юльіша Тувіма ў расейскім перакладзе: «З п'янік вяртаецца верабей ды апраўдваецца перад жонкай:

Вечер был такой хороший,
Не волнуйся, Дуся.
Не хотелось мне лететь,
Я решил — пройдуся».

Калі мы праходзілі афіцэрскія зборы ва Уладзівастоку, перад тым

шыню. Схапіў малаток і да дзьвярэй суседа. Потым Уладзімер прасіў мяне зрагаваць на гэты ўчынак вучонага пэата рыфмамі. І я зрагаваў:

У дзьверы лупіць малатком
Паэт зь цьвярдрым акладам.
А лепей бы тупым радком
Ці ўкамянелым задам.
Схадзіў бы ў лесе пад кусток
З фальклёрыстым лістком.
Бо не заўсёды малаток,
Хто ходзіць з малатком.
Пісаў я Уладзімеру й такія одападобныя радкі:

Хапучыя ў нас ёсьць хвалевічы,
Ды мы гаворым не адны:
Цягаем з Вовам Караткевічам
Ва ўсім кароткія штаны!

Ад Уладзімера Караткевіча я ўпершыню чуў пра шмат якія рэчы, забароненыя савецкай цензурай. І ва ўрачыстыя хвіліны сьпявалі «Мы выйдзем шчыльнымі радамі». Гэта пасыла, калі была створана камісія па тэксту новага гімну (пры Шушкевічу), завалілі яе. Бо ўзначальшчыкам камісіі хацелася быць аўтарамі. Калі мы з Васілём Быкавым прапанавалі ці «Магутны Божа», ці «Мы выйдзем шчыльнымі радамі», усё было адхілена. Мы з Васілём выйшлі з камісіі. Потым мне неяк

цаўніка. Нядрэмнай была думка ягоная, несупынным пярэ. Працаваў паўсюль, дзе было лыга й нельга. І экспрамтаваў я сябру:

Ходят слухи, что Фома
От работы без ума.
Пишет много, как Дюма,
Но удел его — сума.

І сапраўды ўвесь час галеча цікавала за геніем. Згодна з спрадвечнай традыцыяй, завяздэнкай ці не саміх нябесаў. Плата за талент дарагая — само жыцьцё і ўсе нягоды ягоныя, жыцьцёвыя.

У стасунку да Караткевіча выслоўе Шолама Алейхема (грошы як талент: ці яны ёсьць, ці іх няма) тычылася з нацыянальнай беларускай праўкай: як талент ёсьць, дык грошай няма. Калі зрэдчас друкавалі, ганаараў не хапала, каб разьлічыцца з машыністам. Выходзіла, што пісаў не для чытачоў, а для машыністаў ды яшчэ для цензараў. Караткевіча цензары чыталі абавязкова пільна, лічы, як «Кароткі курс ВКП (б)».

У будучага законнага клясыка адносіны з тагачаснымі прыжыцьцёвымі клясыкамі, зацьверджанымі ЦК, былі роўныя, бо Караткевіч ведаў сабе цану, хоць ніколі гэтага не падкрэсьліваў. Сваю грэблівасьць да літаратурных халуў глыбока хаваў, але не дазваляў ёй звыкнуцца з

дзімер нязлосна ўтварыў ад яго адпаведнае прозьвішча — Чепухевіч. «Навуменка» чытаў як «Неуменко», перамяшчаючы наіск з аднаго складу на другі: то «Неуменко», то «Неуменко».

На дух не выносіў Караткевіч афіцьянцэнай савецкай пэзіі. Пярэчыў усяму псэўдапэатычнаму нахлыну ня выкрыкам, не гарагаловай палемікай (а такой і месца не было пры савецкім рэжыме), а з інтэлігентнай гідлівасьцю, як бы прыпавесцамі.

Часта паўтараў, як Кузьма Чорны аднаму паэту-актуальшчыку трагічна паведаміў, што ў катойных сканаў антыфашыст, камуніст Цьвібэль Клопс. Пад вечар за бясэдным сталом Кузьма Чорны паведаміў, а ўжо ўраніцы пэат панёс у «Зьвязду» гнеўны верш-пратэст, які пачынаўся радкамі:

Як многа сьлез і гора перанёс
Наш дарагі таварыш Цьвібэль Клопс.

Уся соль тут была, так бы мовіць, у цыбулі. Цьвібэльклопс — мяса з цыбуляй, цыбульны клопс, яго якраз і ёў надзённы пэат.

Як ні зашпільвалі жыцьцё на ўсе гузікі сталінскага кіселя, хрушчоўскай вышыванкі, які ні сьціскалі горла брэжнеўскім гальштукам, жыцьцё жыло, разьнявольвалася, сьмяялася, жартавала, кпіла.

Працяг будзе.

Алег Рудакоў,

старшыня Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага, дамося, каб у Іркуцкім унівэрсытэце з наступнага году пачаў дзейнічаць факультэт беларускай мовы і літаратуры. Апрача Іркуцку беларускую мову ў Расіі вывучаюць студэнты Бранскага, Маскоўскага лінгвістычнага, Новасібірскага ўнівэрсытэтаў. У іншых нашых суседзях беларускую мову вывучаюць студэнты Віленскага і Даўгаўпілскага пэдунавэрсытэтаў, Кіеўскага ўнівэрсытэта, а таксама Варшаўскага, Беластоцкага, Люблінскага каталіцкага, Ольштынскага, Гданьскага, Познанскага ўнівэрсытэтаў і ўнівэрсытэту імя Складоўскай-Кюры.

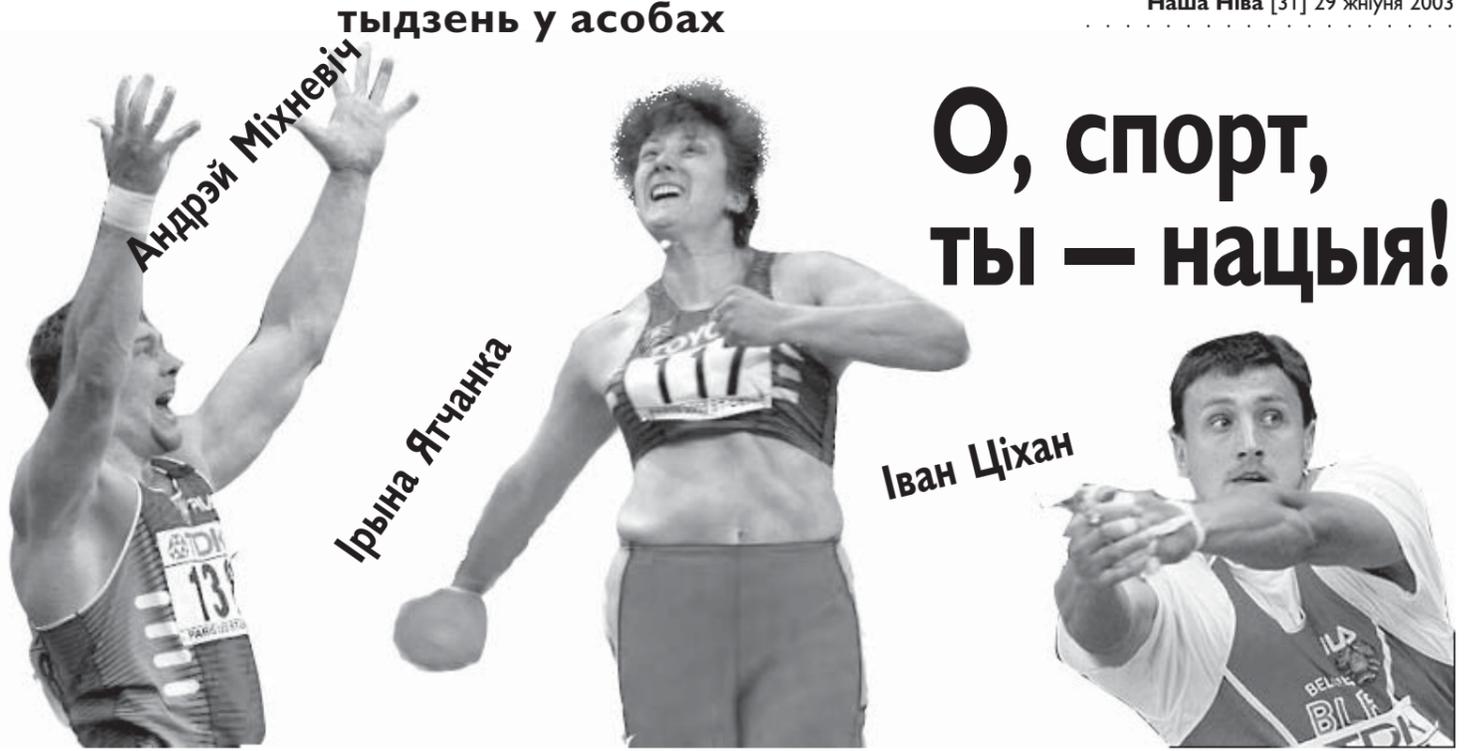
Фраймут Дувэ ў Беларусь не прыдзе. У паўнаважанаму АБСЭ па пытаньнях свабоды СМІ не далі візы. Відасьць, МЗС лічыць, што з свабодай СМІ ў нас усё о'кей. У часе візыту плянавалася разьвіталная сустрэча Дувэ — сканчаецца тэрмін ягоных паўнамоцтваў на пасадзе — з «адважнымі», зь ягоных словаў, незалежнымі беларускімі журналістамі.

Падпалкоўнік міліцыі Пятро Вараб'ёў загадаў затрымаць маладафронтаўца Барыса Гарэцкага, удзельніка антыінтэграцыйнага пікету, бо хлапец, маўляў, «падобны да злодзея», які скраў непаладзкі сто дзяляраў. Ай-яй, спадару афіцэр. Вязеш гной, дык ня лезь на падводу.

Віктар Рахманько мусіць пачувацца адным з самых шчаслівых людзей. Ён атрымаў 21 месяц турмы, але за краты ня трапіць: адсезеў сваё за час сьледства. А ў 2001-м, калі разьдзімухвалі гучную антыкарупцыйную справу, яго вінавацілі ва ўсіх сьмяротных грахах. Рахманькоў калега па няшчасці Леанід Калугін ужо амніставаны. Трактаразаводца Міхаіла Лявонова яшчэ будзе судзіць.

Маркевіч і Барбарыч — цяпер адна каманда

О, спорт, ты — нацыя!

Краіна жыве спартовымі перамогамі. Лёгкаатлеты акупавалі першыя старонкі газэтаў. Нацыянальны тэлеканал, праўда, яшчэ знаходзіць час для навінаў і сэрывалаў у паўзах між трансляцыямі з арэнаў. Лёгкаатлеты сапраўды цешаць. Беларусь ідзе першай у камандным заліку! Кідальнікі дыска

Ірына Ятчанка і Васіль Капцюх, кідальнік молата Іван Ціхан, штурхальнік ядра Андрэй Міхневіч, Валянціна Цыбульская (спартовая хада) і сяміборка Наталья Сазановіч — новыя спартовыя героі. Нацыя радуецца і ганарыцца. Спорт — бязмоўны, касмапалітычны і найчасьцей беспрынцыповы — яднае. На лепшае?

Табліца мэдалёў нацыянальных зборных на чэмпіянаце сьвету па лёгкай атлетыцы ў Парыжы на 27.08.2003

Зборная	золата	срэбра	бронза	усяго
1. Расея	3	1	3	7
2. Беларусь	3	0	3	6
3. ЗША	2	3	1	6
4. Эфіопія	2	2	1	5
5. Швэцыя	2	1	0	3

Мужчыны / Ядро

1. Андрэй Міхневіч (Беларусь) — 21,69
2. Нэльсан (ЗША) — 21,26
3. Біланог (Украіна) — 21,10

Мужчыны / Молат

1. Іван Ціхан (Беларусь) — 83,05
2. Ануш (Вугоршчына) — 80,36
3. Мурафушы (Японія) — 80,12

Жанчыны / Дыск

1. Ірына Ятчанка (Беларусь) — 67,32
2. Келесіду (Грэцыя) — 67,14
3. Віголі (Грэцыя) — 66,73

Сьвяточнае падарожжа

МГА «Гісторыка» запрашае 6 верасьня ў падарожжа па маршруце: Крупкі — Талачын — Смаляны (замчышча XVII ст.) — Высокае — Ворша (Куцеінскі манастыр). Увечары абудзецца сьвяткаваньне Аршанскай бітвы на Крапівенскім полі. Экскурсіі праводзіць краязнавец Зьміцер Дзядзенка. Вяртаньне ў Менск — раніцай 7-га. Кошт вандрукі — 20000 рублёў. Кантакт па тэлефонах: 222-88-61, 222-88-76. Сьвяткуйма перамогу разам!

Сяргей Мікулевіч

«Наша Ніва» дзякуе за падтрымку Караліне Мацкевіч зь Лёндану.

Генадзь Барбарыч і Мікола Маркевіч

аб'ядналі намаганьні. Газэта «День», якую рэдагуе Барбарыч, адважала ў Міністэрства інфармацыі сваё пасьведчаньне аб рэгістрацыі, забране месяц таму. Новы нумар рыхтуецца сіламі журналістаў зачыненай «Пагоні», якім улады перашкаджаюць заснаваць новую газету. Парадоксы сытуацыі — пад расейскамоўнай назвай.

Беспрацоўны жыхар Віцебску зарэгістраваў на падстаўных асобаў дзесяць кампаніяў. На момант арышту рахункаў на іх было 115 млн руб. Сьледчыя мяркуюць, што гэты «адмываны» грошы 55 віцебскіх прадпрыемстваў і 100 фізычных асо-

баў. Падчас ператрасу ў затрыманых знайшлі 120 клішэ пятачак розных прадпрыемстваў. А такі адмывальшчык у краіне не адзін.

139-ы амэрыканскі жаўнер забіты ў Іраку пасля афіцыйнага сканчэньня вайны. За час вайны загінула 138.

49 сэрбалужыцкіх школьнікаў з Саксоніі 1 верасьня пойдучы ў іншую школу. Іх школу ў Хросьціцы, пра якую «НН» пісала ў №27, зачыняць. Скаргу бацькоў дрэздэнскага суд адхіліў. На адзін культурны асяродак у сэрбалужычанай памене.

Поля Кагамэ абралі прэзыдэнтам Руанды з вынікам 94,3% галасоў. Шлях да ўлады 46-гадовы прэзыдэнт распачаў яшчэ ў 60-я, калі далучыўся да ўгандыйскіх паўстанцаў. Ягоная сям'я змушаная была ўцячы з Руанды ад этнічнае разьні, якую распачалі хуты пасьля зьвяржэньня тутэйскае манархіі. На пачатку 90-х Кагамэ, ужо славуці партызанскі камандзір, які вучыўся на кнігах Чэ Гевары і Мао Цзэдуна, ідзе змагацца супраць хуты. У 1994-м разьбівае хуту, кладзе канец міжпляменным войнаў і ўсталёўвае «партызанскую дэмакратыю». Цяпер партызан Кагамэ, як і ягоны шэф, прэзыдэнт суседняй Уганды — большай краіны, чым Руанда, — у якога Кагамэ пэўны час быў шэфам разьведкі, улюбёнец ЗША. Амэрыка даруе яму пэўную недэмакратычнасьць і лічыць узорам добрага і мудрага палітыка, які трымае ў краіне парадак, разьвівае гаспадарку і дбае пра інтарэсы дзяржавы, у адрозьненьне ад шматлікіх аф-

рыканскіх сатрапаў, якія пагрузьлі ў карупцыі. Мусэвэні ж, рукамі Кагамэ ў руандыйскай арміі, трымае пад кантролем палову суседняга Конга-Кіншасы.

Браты-палякі, каталікі й піякі,

адзначыліся ўжо і ў свабодным Іраку. Трох жаўнераў з ірацкага кантынгенту адсылаюць на радзіму ды выкідаюць з войска. Яны паехалі п'яныя на грузавіку і трапілі ў аварыю.

А флэш-моб — гэта не асоба, а модная цяпер інтэрнэт-акцыя. Праз электронную пошту як мага большай колькасьці людзей рассылаюцца запрашэньні з прапановай прысьці ў пэўны час у пэўнае месца і выканаць якасьці дзеяньне — інтэрнэт-гульні такая. 24 жніўня на менскай Камароўцы сотня флэш-мобаўцаў прывітала воплескамі скульптуру бабулькі, «падаравала» ёй чупачусы ды імкліва разышлася. Сэнс «прыколу» — нечаканасьць і сынхроннасьць дзеяньняў. Наступны флэш-моб абдудзецца ў Горадні 29 жніўня.

П Р И В А Т Н Я Я А Б В Е С Т К І

ВІТАНЬНІ
Любую ўнучачку Ксению, нязломную ліцаістку, віншую з 16-годзьдзем, зычу шчасця, здароўя, верных сяброў. Бабуля Рагнеда
Спадарства Фаіна і Эдуард Тобіны, тэлефануйце: 250-05-54. Р.Аляхновіч
Першага верасьня — Дзень ведаў і Дзень народзінаў нашага рэктара Міхала Селькіна. Віншую. Студэнт
КАНТАКТЫ
Дрэўцы ружы кітайскай ці суданскай прадам танна. Т.:

221-21-81. Слава
Бясplatна вышлю як zip або doc Сьпіс беларускіх навуковых назваў 638 птушак Эўропы (лаціна — расейская — беларуская). Harrier@tut.by
Новая праграма для трансляцыі тэкстаў з кірыліцы ў лацінку на geocities.com/Belarus.coins/cyrlat.html
Чарговы фэст «Крапіўна-2003» адбудзецца 6 верасьня, пачатак а 18-й. Будзьма разам. Т. для даведак (Ворша): 5-25-40, увечары. Генадзь
Дзякуй Богу, зьявіўся часопіс «Шахматы» на беларускай

мове! Мо і «Футболу» ці «Хакею» дачакаемся? Разьюшаны заўзятар

КНІГІ, МУЗЫКА
Кнігі — поштай. Замаўляйце каталёг: поштай — п/с 333, 220050 Менск, e-mail: exlibris@tut.by, Internet: http://www.knih.net, т.: 8-029-643-57-33
Кнігі — поштай. Новае: Статут ВКЛ 1588 г., Статут ВКЛ 1566 г., «Беларусь і суседзі» Міколы Шкялёнка, дапаможнік «Беларускія імёны» Сымона Барыса. Тэл. 8-029-643-57-33

Кнігі — поштай. Новыя CD: КРАМБАМБУЛЯ 1 і 1/2 «Каралі раён», кампіляцыя HARD LIFE — HEAVY MUSIC-2, Іван Кірчук «Спадчына загінуўшых вёсак», КРАМА «Хавайся ў бульбу», ПАЛАЦ «Сьвяточны», КРАМБАМБУЛЯ з спрощанай паліграфіяй, КРАМА «Enjoy the silence», NRM «Dom kultury» з спрощанай паліграфіяй. Тэл. 8-029-643-57-33
Кнігі, аўдэа, відэа, CD у Гомелі на пл. Паўстаньня штондзю да 13.00. Т.: 45-11-51

У Гомелі можна набыць кнігу «Краіна Беларусь». Т.: 45-11-51
Беларускія касэты, кампакты і кніжкі незалежных выданьняў у Горадні. У панядзелкі, серады і пятніцы па адрасе: вул.Маркса, 11 (другі паверх), з 17 да 20 гадзін. Замавы праз т.: 8-029-640-46-36. Навіны — на сайце http://michelson.by.ru

Наша Ніва КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРывАТНАЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. А/с 537, 220050, Менск.

Тэкст _____

Імя і прозьвішча _____

Адрас, тэлефон _____

Наша Ніва
незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бахшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
выпускны рэдактар Сяргей Ерш
карэктар Сяргей Петрыкевіч
карэктарка Галіна Рабянкова
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
тэхнічны рэдактар Андрэй Чык
выдавец і заснавальнік Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 8 палос фарматам А2, 4 друк. арж. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі прысьледнага выданьня № 581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГДААТ «Белінвестбанк». Менск код 764. Наклад 3481. Газэта выдаецца 48 разоў у год. Нумар падпісаны ў друку 23.30 27.08.2003. Замова № 4438. Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а